

294.3184

๕๕๑๒๖ หมู่พระที่นั่งทรงผนวช รัชกาลที่ ๕

ประดิษฐาน ณ พระพุทธรัตนสถานในพระบรมมหาราชวัง
ปัจจุบันประดิษฐาน ณ วัดเบญจมบพิตร

สมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา

เวลส์นัรชาดก ในมหานิบาต

ทานกัณฑ์และวันประเวศน์กัณฑ์

พิมพ์เป็นอนุสรณ์

งานนมัสการพระพุทธชินราช วัดเบญจมบพิตร

มีเทศน์มหาชาติทำนองหลวง

ประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๓

๑-๕ มีนาคม ๒๕๐๓

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมการศาสนา

ถนนบำรุงเมือง แขวงวัดสระเกศ ทรายขาว
นาถราชวดี วิโรจน์ สุทธิรักษ์และโฆษณ
โทรศัพท์ ๒๒๕๐๙

พ.ศ. ๒๕๐๓

เลขห้อง

๒๐๔

๒๙๔.๓๑๘๔

เลขหมู่

๕ ๕๑๖๖

เลขทะเบียน ๖.๗๐ ๙.๕๗๕๗ ๒๐๔

คำปรารภ

งานนมัสการพระพุทธชินราช วัดเขมรอมพิตร์ ซึ่งได้จัดการ
ฟื้นฟูขึ้นเป็นงานประจำปีมาแต่ พ.ศ. ๒๔๘๘ โดยจัดเป็นงานใน
พระบรมราชูปถัมภ์ และในความอุปถัมภ์อุปการะของพระบรมวงศา-
นวงศ์ รัฐบาล และข้าราชการ พ่อค้าคหบดี ท่านสาธุชนผู้มีเกียรติ
มีศรัทธาทรงหลาย เป็นงานประเพณีที่มีทั้งแผนกการคิดและแผนก
มหรสพ วนำคำจำหน่ายสิ่งของต่างๆ แต่สถานการณ์ไม่คงที่มีการ
เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ งานนี้ก็จะต้องเปลี่ยนแปลงไปตาม เพราะ
ความจำเป็นในงานนั้น ย่อมต้องอาศัยประชาชนเห็นค่าถึงสำคัญ
และประชาชนย่อมเป็นไปโดยอาศัยสถานการณ์นั้น ๆ ฉะนั้นบางปี
ก็จัดโดยย่อเพียงพอแก่สถานการณ์ บางปีก็จัดโดยเฉพาะแผนก
การกุศลล้วน ๆ พอเป็นเครื่องพยุจริยงานประเพณีอันก็งามไว้
เท่านั้น อนึ่ง เพราะอาศัยการมีงานประเพณีประจำปี ทางวัดได้
กำลังทุน มาทำการ ปฏิสังขรณ์ ซ่อมแซมถาวรวัตถุเสนาสนะ ในพระ
อารามมาโดยลำดับตามสมควรแก่ที่ระต้องทำการปฏิสังขรณ์ ซึ่ง
การนี้ได้ดำเนินการมาช้านาน คงปรากฏอยู่แล้วนั้น อันเห็นเหตุแห่ง
ความอนุโมทนาสาธุการโดยทั่วไป แต่ถึงอย่างนั้น การปฏิสังขรณ์

ซ่อมแซมถาวรวัตถุเสนาสนะในพระอาราม ก็จำต้องทำไปอยู่เสมอ
ถ้าหยุดทำการเสีย ย่อมจะทรุดโทรมลงไปจนยากแก่การปฏิสังขรณ์
เพราะฉะนั้น การจัดงานมัสการพระพุทธชินราช จึงจำเป็นต้องจัด
ให้มีอยู่ตลอดไป ฯ

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้จัดไปแล้ว โดยเฉพาะแผนการกุศล
คือ มีเทศน์มหาชาติทำนองหลวง และเบิกพระอุโบสถให้ประชาชน
ได้นมัสการพระพุทธชินราชโดยสมควรเท่านั้น ดังอย่างนั้นก็ได้อน
มาทำการปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุไค้บ้าง ซึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ นั้น ได้
ทำการปฏิสังขรณ์ ถังรักษิตของพระคันทน์ต่าง พระวิหารสมเด็จพระ
ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง รวมประค ๓ ประค ราคาประคละ ๒,๖๐๐.๐๐
บาท เป็นเงิน ๗,๘๐๐.๐๐ บาท (เจ็ดพันแปดร้อยบาท) รวมหน้าต่าง
๒๘ หน้าต่าง ราคาช่องละ ๑,๖๐๐.๐๐ บาท เป็นเงิน ๔๔,๘๐๐.๐๐ บาท
(สี่หมื่นแปดพันแปดร้อยบาท) และได้ทำการปฏิสังขรณ์ถังรักษิตของ
พระคันทน์ระกัษณ์หน้าต่างเฉพาะด้านหลัง ทั้งชั้นบนและชั้นล่างรวม
๑๒ ชั้น ราคาชั้นละ ๒,๕๐๐.๐๐ บาท รวมเงิน ๓๐,๐๐๐.๐๐ บาท
(สามหมื่นบาท) รวมเงินที่ได้ทำการปฏิสังขรณ์ประจำวันทองสน
๘๒,๖๐๐.๐๐ บาท (แปดหมื่นสองพันหกกร้อยบาท) ซึ่งได้ชำระไปแล้ว
๕๒,๖๐๐.๐๐ บาท ยังไม่ได้ชำระอีก ๓๐,๐๐๐.๐๐ บาท (สามหมื่น
บาท) สำหรับถาวรวัตถุอื่นๆ ในพระอารามที่จำต้องทำการปฏิสังขรณ์
ซ่อมแซมเพื่อรักษาศิลปกรรมอันวิจิตรสวยงามไว้นั้น ยังมีอยู่อีก แต่
ก็จำต้องทำการปฏิสังขรณ์ต่อไปตามลำดับ เท่าที่สามารถจะมาถึง

ทุนมาทำการปฏิสังขรณ์ใต้ ^{๕๕๕}ทั้งนี้ต้องอาศัยท่านสาธุชนทั้งหลาย
เป็นกำลังอีกเช่นเคย ^{๕๕๕}ซึ่งทางวัดขอฝากความหวังไว้ด้วย ฯ

สำหรับ พ.ศ. ๒๕๐๓ นี้ ^{๕๕๕}การงานนมัสการพระพุทธชิน-
ราช คณะกรรมการเห็นว่า สถานการณ์ยังไม่เป็นโอกาสที่จะจัดงาน
ทั้งแผนการกุศลและแผนกมหรสพได้ ^{๕๕๕}จึงได้ตกลงจัดงานเฉพาะมี
เทศน์มหาชาติทำนองหลวงเท่านั้น โดยได้ถวายเทศน์ถัณฑ์ศพร
เป็นกัณฑ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ และบอกบุญขอความอุปถัมภ์
อุปการะจากรัฐบาล ข้าราชการ พ่อค้าคหบดี และสาธุสัปปุญ
ทั้งหลาย ว่าเป็นเจ้าของกัณฑ์เทศน์ถัณฑ์ต่อไป ดังเช่นเคยมา อนึ่ง
ได้จัดใหม่เทศน์ปฐกวิสขานา ๒ ธรรมาสัน ^{๕๕๕}เรื่อง “อริยสัจ ๔”
อีกกัณฑ์หนึ่งด้วย โดยเริ่มงานตั้งแต่วันที่ ๑ ถึงวันเสาร์ที่ ๕
มีนาคม ๒๕๐๓ รวม ๕ วัน ในงานนมัสการประจำปี ทางวัดได้จัด
พิมพ์หนังสือเรื่อง “เวสสันดรชาดก” จากนิบาตชาดกเล่ม ๒๒
ก่อนมทานิบาต ต่อจากที่ได้ออกพิมพ์ไปแล้ว ในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ คือ
“กานกัณฑ์และวันประเวศกัณฑ์” ฯ

การงานนมัสการพระพุทธชินราช มีเทศน์มหาชาติ
ทำนองหลวง วัดเบญจมบพิตรประจำปี ^{๕๕๕}อาจะมีบางสิ่งบางอย่างบกพร่อง
ไปยัง คณะสงฆ์และคณะกรรมการและสมาชิกสมาคมวัดเบญจม-
บพิตรที่ร่วมกันจัดงาน ขอประทานอภัยจากท่านที่ได้ให้ความอุปถัมภ์
อุปการะร่วมบำเพ็ญกุศลไว้ในโอกาสนี้ ^{๕๕๕}ซึ่งหวังในความร่วมบุญกุศล

อนุโมทนาสาธุการในกุศลพิธีการส่วนนี้โดยทั่วไป.

ขออานภาพคุณพระศรีรัตนตรัย และอานิสงส์ผลแห่งบุญกุศลที่ไ้ร่วมกันบำเพ็ญแล้วนี้ จึงได้ทรงทราบโดยพระทิพยญาณวิจิตรในสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ สมเด็จพระบิรมหาราชเจ้ารัชกาลที่ ๕ พระองค์ผู้ทรงสถาปนาพระอารามวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามแล้วทรงอนุโมทนา คณะสงฆ์วัดเบญจมบพิตร และสัปบุรุษสาธุชนทั้งหลาย ขอน้อมถวายพระราชกุศล ด้วยความจงรักภักดีกตัญญูกตเวทีโดยยิ่งทุกประการ ฯ อนึ่ง ขอจงเป็นพลวชิระยอเกียรติสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า องค์เอกอัครศาสนูปถัมภกพร้อมด้วยพระบรมราชวงศ์ ให้ทรงพระเจริญสถาพรยั่งยืนนาน และจงอภัยลัสยบุรุษสาธุชน คณะรัฐมนตรี ข้าราชการ พ่อค้า คหบดี และท่านผู้มีเกียรติมีศรัทธาทั้งหลาย ที่ไ้ร่วมการกุศลงานนี้สักการพระพุทธชินราช มีเท้านมहाชาติท่านองหลวงน ให้ถึงความเกษมสำราญตลอดกาลเป็นนิตย์นรันดร เทอญ ฯ

วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

๑ มีนาคม ๒๕๐๓

กำหนดการเทศน์มหาชาติ

งานนมัสการพระพุทธชินราชวัดเบญจมบพิตร ๒๕๐๓

วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๐๓

เวลา ๑๓.๐๐ น.	กัณฑ์เทศพร	พระมงคลวัตรภว วัดเบญจมบพิตร แสดง
เวลา ๑๔.๐๐ น.	กัณฑ์หิมพานต์	พระภิกขุสารโสภณ วัดเบญจมบพิตร แสดง
เวลา ๑๕.๐๐ น.	กัณฑ์ทานกัณฑ์	พระครูคัพพสุนทร วัดพระเชตุพน แสดง
เวลา ๑๖.๐๐ น.	กัณฑ์วันประเวศน์	พระวิสุทธินายก วัดปรีณายก แสดง

วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๐๓

เวลา ๑๔.๐๐ น.	กัณฑ์ชูชก	พระราชาธรรมธราจารย์ วัดสระเกศ แสดง
เวลา ๑๕.๐๐ น.	กัณฑ์อุณโณ	พระปริยัติสุธี วัดมหาธาตุ แสดง
เวลา ๑๖.๐๐ น.	กัณฑ์มหาพน	พระครูวรปรีชาญาณ วัดทองนพคุณ แสดง

วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๐๓

เวลา ๑๔.๐๐ น.	กัณท์กุมาร	พระมหาสุนทร วัดพระเชตุพน แสวง พระเทพสุธี วัดมหาธาตุ แสวง
เวลา ๑๕.๐๐ น.	กัณท์กัมพร	พระธรรมไตรโลกาจารย์ วัดอรุณราชวราราม แสวง
เวลา ๑๖.๐๐ น.	กัณท์สัทกัณทรพ	

วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๐๓

เวลา ๑๔.๐๐ น.	กัณท์มหาราช	พระครูสรภณวิจิตร วัดเกาะอินทร์ แสวง
เวลา ๑๕.๐๐ น.	กัณท์ฉกษัตริย์	พระมหาสำเริง วัดเบญจมบพิตร แสวง
เวลา ๑๖.๐๐ น.	กัณท์นครกัณท์	พระราชกิตติเวที วัดเบญจมบพิตร แสวง

วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๐๓

เวลา ๑๔.๐๐ น.	เทศนาปุจฉาวิสัชนา	กัณท์อริยธัมม
พระราชาธรรมภาณี	วัดระฆังโฆสิตาราม	} แสวง
พระธรรมภาณโกศล	วัดประยุรวงศาวาส	

คำนำ

นายสว่าง แสงสว่าง ได้รับมอบจากพระเทพกิตติมุนี วัดเบญจมบพิตร ให้มาแจ้งแก่แผนกคดีว่า กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ขออนุญาตจัดพิมพ์เวสสันดรชาดก กณฑ์ที่ ๓ คือทานกัณฑ์ และกณฑ์ที่ ๔ คือวนประเวศน์ ในนิบาตชาดก เล่ม ๒๒ แรกในงานเทศน์มหาชาติ ประจำปี ๒๕๐๓ น. ๒๕๐๓ น. กำหนดวันที่ ๑-๒-๓-๔-๕ มีนาคม ๒๕๐๓ น.

ตำนานการสร้างหนังสือนิบาตชาดก มีกล่าวไว้ในนิบาตชาดก ภาค ๒๓ ซึ่งนับเป็นภาคผนวก กล่าวไว้ว่า

“เมื่อรัช พ.ศ. ๒๔๕๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสู่สวรรคาลัย ในครั้งนั้นเกิดวิโยคโศกเศร้าแก่คนทั้งหลายทั่วไป ด้วยความอาลัยและระลึกถึงพระเดชพระคุณ ซึ่งพระองค์ได้ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองให้รุ่งเรืองเจริญสุขยิ่งกว่าสมัยใดๆ ที่ปรากฏมาแต่ก่อน ทรงทรงพระเมตตาการุณาแก่บรรดาประชาชนทุกหมู่เหล่าได้พ้องพระบรมมัยอยู่เป็นสุขสืบกันมาในรัชกาลที่ ๕ ตลอดเวลาถึง ๔๒ ปี เป็นเหตุให้ชาวสยามมีความสวามิภักดิ์รักใคร่ในพระองค์ จนถึงถวายพระนามเป็นพระเกียรติยศพิเศษด้วยเหตุนี้ว่า “สมเด็จพระบิรมหาราชวิราช” ครั้นเมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตคนทั้งหลายจึงได้พากันปรารภที่จะบำเพ็ญการกุศลอุทิศถวายสนองพระเดชพระคุณในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วยประการต่างๆ เป็นต้น ตั้งแต่บำเพ็ญทักษิณานุประทานตลอดจนช่วยกัน

สร้างวัดอุณเป็นถาวรประโยชน์ เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน และ
สะพาน เป็นต้น เกิดขึ้นด้วยผลแห่งความกตัญญูตถะเวทิมเป็นอันมาก
ทั่วไปในพระราชอาณาเขตทุกภูมิภาค

ในครั้งนั้นมีพวกบัณฑิตซึ่งเรียนรูภาษามคธ ทั้งที่เป็นพระ
ภิกษุสงฆ์และเป็นคฤหัสถ์ประสงค์จะบำเพ็ญการกุศล อุทิศถวายพระ-
บาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปักขยาปวารณกันว่า เมื่อ พ.ศ.
๒๔๔๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใ้โปรดให้แปล
หนังสือนิบาตชาดกพิมพ์พระราชทานแจกในงานพระศพพระเจ้าลูกเธอ
กรมขุนสุพรรณภาควดี ในพระราชนิพนธ์คำนำหนังสือนี้ได้ทรงแสดง
ความหวังพระราชหฤทัยไว้ว่า จะมีผู้อุทิศสำหรับแปลและพิมพ์หนังสือ
นิบาตชาดกให้ตลอดทั้งคัมภีร์ ด้วยทรงพระราชดำริว่าถ้าทำได้เช่นนั้น
จะเป็นเครื่องอสังการอันสำคัญเกิดขึ้นในหนังสือและภาษาไทยอย่าง-
หนึ่ง เมื่อเสร็จลงกระแสดพระราชมติจึงได้ทรงดำริว่า จึงเห็นพร้อมกันว่า
ถ้าเหล่าผู้ภาษามคธช่วยกันแปลหนังสือนิบาตชาดกให้สำเร็จตลอด
ทั้งคัมภีร์ได้ถวายพระราชประสงค์ ก็จะเป็นการเฉลิมพระเกียรติยศใน
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้บำเพ็ญการกุศล
สนองพระเดชพระคุณด้วยน้ำพักน้ำแรง ซึ่งพระองค์ทรงทรงอนุโม-
ทนา เมื่อกรรมาการหอพระสมุดวชิรญาณ^(๑) ซึ่งพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระสมมตอมรพันธุ์ทรงเป็นประธานอยู่ในเวลานั้น ได้ทราบ
ความปวารณา เห็นพร้อมกันว่า ถ้าช่วยอุทิศตนให้สำเร็จกิจความ

(๑) ถึงรัชกาลที่ ๑ ทรงสถาปนากรรมาการหอพระสมุด ฯ ขึ้นเป็นราชบัณฑิตยสภา
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕

กติกของพวกบัณฑิตได้กระทำเป็นประโยชน์มาก ได้กราบทูลท้าวสมเด็จ
พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ก็ทรงพระดำริเห็นชอบ
ด้วย และรับจะทรงอุปการะแก่การนั้น กรมการหอพระสมุดฯ
จึงรับเป็นพนักงานอำนวยความสะดวกและพิมพ์หนังสือนิบาตชาดก คือ
ช่วยบอกกล่าวชักชวนผู้แปลและกำหนดเรื่อง ให้แปลมิให้ซ้ำกัน
ประการ ๑ รับหาต้นฉบับภาษามคธให้ผู้แปลประการ ๑ รับที่จะ
รวบรวมหนังสือซึ่งแปลแล้วประการ ๑ และที่สุจริตระจัดการพิมพ์
ตามโอกาสที่จะทำได้ประการ ๑

เมื่อการที่จะแปลหนังสือนิบาตชาดก อุทิศพระราชากุศลถวาย
สนองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทวย
แพร่หลาย ก็มีผู้เลื่อมใสในการที่จะรับแปลเป็นอันมาก ฝ่ายพระ
ภิกษุสงฆ์มีตั้งแต่สมเด็จพระราชาคณะ ลงมาจนพระราชาคณะฐานา
นุกรมและเปรียญ ฝ่ายคฤหัสถ์ก็มีตั้งแต่พระบรมวงศานุวงศ์ลงมา
จนข้าราชการกระทรวงต่าง ๆ มีรายพระนามและนามรวมทั้งท่านผู้
ได้แปลถวายสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ อยู่ในบัญชี
ต่อไปนี้^(๑)”

เฉพาะนิบาตชาดก เล่ม ๒๒ เป็นเล่มสุดท้ายที่ได้แปลและ
พิมพ์ถวายพระราชากุศลสนองพระเดชพระคุณ สมเด็จพระบรมโอรสา
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระ

(๑) นิบาตชาดก เล่ม ๒๓ พิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ ฉบับโรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

ฉ

ปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชศรัทธารับพิมพ์ เนื่องในการทรง
บำเพ็ญพระราชกุศลสนองพระเดชพระคุณ สมเด็จพระบรมชนกนาถ
ในวันอันทรงกนิษเศกีสวรรคตประจำ พ.ศ. ๒๔๗๔

การที่ได้อุปพิมพ์เผยแพร่ในครั้ง^{นี้} ข้อมเป็นการเหมาะสม
และเป็นคุณประโยชน์อย่างยิ่ง.

กรมศิลปากร

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓

พระที่นั่งทรงผนวช

เป็นที่ประทับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๕ เมื่อทรงผนวชเป็นพระภิกษุ พ.ศ. ๒๔๑๕ ประทับ
ณ พระพุทธรัตนสถาน ในพระบรมมหาราชวัง

ภายหลังเมื่อทรงสถาปนาพระอารามวัดเบญจมบพิตร—
ดุสิตวนาราม พ.ศ. ๒๔๔๓ โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายไปสถาปนาพระ
ราชทานเป็นหมู่กุฏิเจ้าอาวาส ณ วัดเบญจมบพิตร ฯ

๒๕
พระที่นั่งทรงคนวช

เวสสันดรชาดก

ทานกณฑ์

พระศาสนโศภน (จตุตสฺสโล แจ่ม) วัดมกุฏกษัตริยาราม

เรียง

ผู้สวด ขอ เทว สัมเด็จพระนางผู้สวักทรวงพระคำวิว่า
มีข่าวร้ายของลูกเรามาแล้ว ลูกเราจะทำอย่างไรหนอ เราก็ต้อง
ไปสอยสวนกุ^บ ดังนั้นแล้ว เสกจำกัวยยานอันปกปัก หยุดประทับยืน
ใกล้ห้องบรรทม ไก่ทรงสวักคำร่ำสนทนาของพระราชโอรสและ
พระสุณิสา แล้วก็ทรงปริเวทนาคำครวญอย่างละเอียดให้ ฯ

สมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อทรงประกาศเนื้อความนั้น จึง
ตรัสว่า

เตสั ลาถปิตุ สุตวา
กลอนุ ปรีเทเวสี
เสยโย วิสั เม ขาปัตติ
รชชยา พชฌมียาหิ
กสุม่า เวสฺสนตริ ปุตติ
อชฌายิกิ ทานปติ
ปฐิติ ปฐิราชูหิ
กสุม่า เวสฺสนตริ ปุตติ

ปุตตสฺส สุนิสาย จ
ราชปุตติ ยสฺสสินี
ปปาตา ปปเตยฺยาหิ
.....
ปพฺพาเชนฺติ อทุสฺส
ยาจโยคิ อมจฺฉริ
กิตฺติมนฺติ ยสฺสสินี
ปพฺพาเชนฺติ อทุสฺส

มาตาเปติกริ ษนติ	กฺเล ฆฺเฐราปจายินิ
กสฺมา เวสฺสนนฺตริ ปฺตติ	ปพฺพาเชนติ อทุสฺสํ
รณฺเณ หิตํ เทวหิตํ	ฌาตินิ สจฺจินิ หิตํ
หิตํ สพฺพสฺส รณฺฺสส	
กสฺมา เวสฺสนนฺตริ ปฺตติ	ปพฺพาเชนติ อทุสฺสํ ฯ

สมเด็จพระนางผู้สละกษัตริย์ราชบุตรีผู้มีบวรยศ ไททรงสดับ
คำทพระราชโอรสและพระสุณิสาแห่งปราสาทนั้น ก็ทรงคร่ำครวญ
รำพันอย่างละห้อยให้ว่า เราภินิยาพิษเสียก็คิดว่า เราโคกเหวเสีย
ก็คิดว่า เราเชือกผูกคอตายเสียยิ่งกว่า เหตุใดเล่า พวกสัพพังชัยได้
ลบลูกเวสสันดรผู้ไร้ความผิด เป็นปราชญ์เปรี๊ยะ เป็นทนายก็ไม่ตระหนี่
ควรจะขอไต่ เป็นผู้แก้บริษัศอันเจ้านายบูชาแล้ว เหตุใดเล่า
พวกสัพพังชัยได้ลบลูกเวสสันดรผู้ไร้ความผิด ผู้ทะนุถนอมมารดาบิดา
ยำเกรงผู้ใหญ่ในราชสกุล เหตุใดเล่า พวกสัพพังชัยได้ลบลูก
เวสสันดรผู้ไร้ความผิด ผู้เกื้อกูลแก่พระเจ้าแผ่นดินเทพเจ้าเหล่า
ประยูรญาติมิตรสหาย และเกื้อกูลรัฐมณฑลทั้งปวง เหตุใดเล่า
พวกสัพพังชัยได้ลบลูกเวสสันดรผู้ไร้ความผิดเสีย ฯ

สมเด็จพระนางผู้สละกษัตริย์นี้ ทรงคร่ำครวญดังนี้ ทรงปล่อย
พระราชโอรสและพระสุณิสาแล้วเสด็จไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน กราย
ถวายบังคมทูลว่า

มธฺเนว ปลิตานิ	อมฺพาว ปติตา จมา
เอวํ เหตุสฺสติ เต รณฺฺ	ปพฺพาเชนติ อทุสฺสํ

ไห้ นิกขิตปติโตว
อปวิภูโ อมจเจหิ
ติ ติ พุริ มหาราช
มา นี สวณิ วจนา

ปลุลลสมิ อนทเก
เอโก ราชา วิหณณติ
อดโก เต มา อปจจกา
ปพพาเชสิ อทุสสิ ฯ

พวกสหขยได้พระราชโอรสผู้ไร้ความผิดเลย รัฐมนตรี
ของพระองค์ก็รักเป็นเหมือนรังผึ้งอันราง เหมือนมะม่วงที่หล่นลง
บนดิน พระองค์ก็รักพวกอมาตย์ละทิ้งแล้ว รักต้องลำบากอยู่เดียวดาย
เหมือนหงษ์มีขนขบกลุ่ก ลำบากอยู่ในหนองไม้มน้ำ เพราะฉะนั้น
ข้าแต่มหाराช เกล้ากระหม่อมฉันขอทูลพระองค์ว่า ประโยชน์ของ
พระองค์อย่าเพ่อลวงเสียเลย ขอพระองค์อย่าขี้ได้พระราชโอรสผู้
ไร้ความผิดคน เพราะค่าของพวกสหขย ฯ

พระราชาทรงสยคำทูลนั้นแล้ว จึงตรัสว่า

ธมมสุสาปจิติ กุมม
ปพพาเชมิ สกั ปุตติ

สวณิ วินย ธข
ปาณา ปียตโร หิ เม ฯ

เราทำความขำเกรงต่อพระราชธรรมประเพณี จึงขี้ได้พระ
ราชโอรสผู้เป็นของแห่งพวกสหขย ถึงพระราชโอรสจะเป็นทักขิง
กว่าชีวิตของเรา เราก็ต้องขี้ได้ลูกของตน ฯ

สมเด็จพระนางนันทรงสยพระคำวสันแล้ว ทรงกว่าครณ
พลาทูลว่า

ยสสุ ปุพเพ ธชคคานิ
ยายนตมนุยาชนติ

กณณการาว ปุปิตา
สวาชเชโกว กมิสสติ

ขสฺส ปุพฺเพ ฐชคฺคานิ
 ขายนตฺตมนุขายนติ
 ขสฺส ปุพฺเพ อนิกานิ
 ขายนตฺตมนุขายนติ
 ขสฺส ปุพฺเพ อนิกานิ
 ขายนตฺตมนุขายนติ
 อินฺทโคปกวนฺตนาภา
 ขายนตฺตมนุขายนติ
 โย ปุพฺเพ หตฺธินา ยาดิ
 สุวาชฺช เวสฺสณฺตโร ราชา
 กถิ จนนฺทนิคฺคตฺตโก
 ขราชินิ ปฺรสุณฺจ
 กสฺมา นาทิหรียนฺติ
 ปวิสฺสตี ปฺรหารณฺณ
 กถิ นุ จิริ ฐาเรนฺติ
 กถิ กุสมยิ จิริ
 กาสยานิ ปฺชาเรตฺวา
 กุสจฺรานิ ฐาเรนฺติ
 วยฺหาหิ ปฺริยาธิตฺวา
 สาท กถชฺช อนฺจจฺจกั
 ขสฺสา มุฑฺดลา หตฺถา
 สาท กถชฺช อนฺจจฺจกั

กณฺเฐการา วณานิ
 สุวาชฺชเโกว คมฺมฺสฺสตี
 กณฺเฐการาว ปุปฺผิตา
 สุวาชฺชเโกว คมฺมฺสฺสตี
 กณฺเฐการา วณานิ
 สุวาชฺชเโกว คมฺมฺสฺสตี
 คนฺธาราว ปณฺทกฺกมฺพลา
 สุวาชฺชเโกว คมฺมฺสฺสตี
 สิวิกาย รเถน จ
 กถิ กจฺจติ ปตฺติโก
 นจฺจกัปปปฺโพทฺธิโน
 ขาริกาชญจ หาริติ
 กาสาวา อชินานิ จ
 กสฺมา จิริ น พฺรหฺมเร
 ราชปฺพพฺพิตา ชนา
 มทฺทํ ปฺริทฺเทสฺสตี
 โขมโกทฺทมฺพรานิ จ
 กถิ มทฺทํ กริสฺสตี
 สิวิกาย รเถน จ
 ปถิ กจฺจติ ปตฺติกา
 จณฺนาว สุเช จิตา
 ปถิ กจฺจติ ปตฺติกา

ขสฺสา มุทฺตลา ปาทา
 ปาทุกาหิ สฺวณฺณาหิ
 สทา กถขฺช อนุจฺจกั
 ขสฺส อิตฺถิสฺสสฺส
 สทา กถขฺช อนุจฺจกั
 ยา สทา สีวาย สุตฺวาน
 สทา กถขฺช อนุจฺจกั
 ยา สทา อินฺทโคตฺตสฺส
 สุตฺวาน นทโต ภัตา
 สทา กถขฺช อนุจฺจกั
 สกฺกณฺ์ หตฺปตฺตาว
 จิรํ ทฺกุเชน ฌายิสฺสํ
 สกฺกณฺ์ หตฺปตฺตาว
 กิสา ปณฺฑุ ภาวิสฺสามิ
 สกฺกณฺ์ หตฺปตฺตาว
 เตน เตน ปชาวิสฺสํ
 กุรฺรํว หตฺจณาปา
 จิรํ ทฺกุเชน ฌายิสฺสํ
 กุรฺรํว หตฺจณาปา
 กสา ปณฺฑุ ภาวิสฺสามิ
 กุรฺรํว หตฺจณาปา
 เตน เตน ปชาวิสฺสํ

จลนาว สุเข จิตา
 ปัพพมานาว คจฺฉติ
 กถิ คจฺฉติ ปตฺติกา
 ปฺรโต คจฺฉติ มาลินี
 วณฺิ คจฺฉติ เอภิกกา
 มหุ อุตฺตรสเท ปฺเร
 วณฺิ คจฺฉติ ภัรฺกกา
 อุลูกสฺส ปวสฺสโต
 วาริณฺว ปเวธติ
 วณฺิ คจฺฉติ ภัรฺกกา
 สฺสณฺิ ทิสฺวา กุลาวกั
 สฺสณฺิ อากมฺมิมิ ปฺริ
 สฺสณฺิ ทิสฺวา กุลาวกั
 ปิเย ปฺตฺเต อปสฺสตี
 สฺสณฺิ ทิสฺวา กุลาวกั
 ปิเย ปฺตฺเต อปสฺสตี
 สฺสณฺิ ทิสฺวา กุลาวกั
 สฺสณฺิ อากมฺมิมิ ปฺริ
 สฺสณฺิ ทิสฺวา กุลาวกั
 ปิเย ปฺตฺเต อปสฺสตี
 สฺสณฺิ ทิสฺวา กุลาวกั
 ปิเย ปฺตฺเต อปสฺสตี

สา นุน จากวากั	ปลุลลสุมิ อนุทเก
จิวิ ทุกเขน ฉายิสฺส	สฺญณํ อากมฺมํ ปฺร
สา นุน จากวากั	ปลุลลสุมิ อนุทเก
กิสา ปณฺท ภาวิสฺสามิ	ปิเย ปุคฺเค อปสฺสตี
สา นุน จากวากั	ปลุลลสุมิ อนุทเก
เตน เตน ปธาวิสฺส	ปิเย ปุคฺเค อปสฺสตี
เอวณฺจ เม วิลปฺนติยา	ราชปุคฺคํ อหฺมํ
ปพฺพาเชสิ จ นํ ญฺฐา	มณฺเฑ เหตุสฺสามิ ชีวตี ฯ

ขอกองเคยแต่ตามเสด็จเจ้าเวสสันดร ถึงคอกกรรณการยาน
 วันนั้นเธอจากต้องเสด็จแต่ผู้เดียว ขอกองเคยแต่ตามเสด็จกัปปกรณ-
 การ วันนั้นเธอจากต้องเสด็จแต่ผู้เดียว เหล่าเสนาในเคยตามเสด็จ
 ถึงคอกกรรณการยาน วันนั้นเธอจากต้องเสด็จแต่ผู้เดียว เหล่าเสนาใน
 ไซ้ผ้าขนสัตว์เหลืองเมืองคนธรรมา มสเรองรองเหมือนหิ้งหอยตาม
 เสด็จ วันนั้นเธอจากต้องเสด็จแต่ผู้เดียว เจ้าเวสสันดรเคยเสด็จด้วย
 ช้างวอและรถ วันนั้นจะกินเท่าไปอย่างไร เคยลุยได้ด้วยเงินพันทอง
 ปลุกปลื้มด้วยระบำและเพลงขับ รักแยกผ้าหนึ่งเสื้ออันหนักและชวาน
 และกระตอยรักขาวไปอย่างไร ทำอย่างไรจะไม่ท้องจนเอาผ้าข้อมน้ำ
 ผาและหนึ่งเสื้อไปควย เมื่อเข้าป่าใหญ่ ทำอย่างไรเขาจึงไม่ท้อผ้า
 ข่านไซ้ คนที่เป็นเจ้านายทรงผนวช จะทรงผ้าอย่างไรหนอ มีทิวจะ
 นุ่งห่มผ้าการองไค้อย่างไร มีทิวเคยทรงแต่ผ้ากาสีและผ้าไหม-
 วัฏฏ์กับผ้าโกศุมพรวณัฐ์ ต้องทรงผ้าการอง รักทำอย่างไร เธอมี
 รูปร่างสะโอดของคเคยเสด็จด้วยคานหาม, วอ, และรถ วันนั้นจะ

เดินเท้าเดินทางไประหว่างไร เธอมีผ้าผืนอ่อนนุ่ม ไม่เคยทำงานหนัก
 คงอยู่ในความสุข วันหนึ่งเธอผู้มัวประวางระโศกองค์ จะเดินเท้าเดินทาง
 ไประหว่างไร เธอมีผ้าผืนอ่อนนุ่ม ไม่เคยเดินเท้าเปล่า คงอยู่ใน
 ความสุข ย่อมเดินสวมรองเท้าทอง วันหนึ่งเธอผู้มัวประวางระโศกองค์ จะ
 เดินเท้าเดินทางไประหว่างไร เธอเหมือนนางอุมา ย่อมเดินหน้าข้าหลวง
 จำนวนพัน วันหนึ่งเธอผู้มัวประวางระโศกองค์ จะไปป่าคนเคียวอย่างไร
 ได้ เธอเคยได้ยินเสียงสุนัขจิ้งจอกกระดังกัว วันหนึ่งเธอผู้มัวประ
 วางระโศกองค์ ผู้ขวัญอ่อน จะไปอย่างไร เธอได้ยินเสียงนกฮูก
 คำรามร้อง กัดลิ้นทวน เหมื่อนนางวารีณ วันหนึ่งเธอผู้มัวประ
 วางระโศกองค์ ผู้ขวัญอ่อน จะไปอย่างไรได้ แม้มาสู่แว่นว้าง
 จักกำสรวลเศร้าระทมทุกข์ไปช้านาน เหมื่อนนางนกลูกเขาพราดลูก
 เห็นรังเปล่าฉะนั้น แม้ไม่เห็นลูกรักทั้งสอง จักลอมเหลือง เหมื่อน
 นางนกลูกเขาพราดลูกเห็นรังเปล่าฉะนั้น แม้ไม่เห็นลูกรักทั้งสอง
 จักพลุ่งพล่านไปตามทนน ๆ เหมื่อนนางนกลูกเขาพราดลูกเห็นรัง
 เปล่าฉะนั้น แม้มาสู่แว่นว้าง จักกำสรวลเศร้าระทมทุกข์ไปช้านาน
 เหมื่อนนางนกลูกเขาพราดลูกเห็นรังเปล่าฉะนั้น แม้ไม่เห็นลูกรัก
 ทั้งสอง จักลอมเหลือง เหมื่อนนางนกลูกเขาพราดลูกเห็นรังเปล่า
 ฉะนั้น แม้ไม่เห็นลูกรักทั้งสอง จักพลุ่งพล่านไปตามทนน ๆ เหมื่อน
 นางนกลูกเขาพราดลูกเห็นรังเปล่าฉะนั้น แม้มาสู่แว่นว้าง
 จักกำสรวลเศร้าระทมทุกข์ไปช้านาน เหมื่อนนางนกลูกเขาพราดลูก
 อยู่ในหนองไม่มีน้ำฉะนั้น แม้ไม่เห็นลูกรักทั้งสอง จักลอมเหลือง
 เหมื่อนนางนกลูกเขาพราดลูกในหนองไม่มีน้ำฉะนั้น แม้ไม่เห็นลูกรัก

ทั้งสอง ก็พลันผ่านไปตามทัน ๆ เหมือนนางนกรจากพรากใน
 หนองไม้มีน้ำฉะฉาน ก็เมื่อเกล้ากระหม่อมฉนั้นพำเพ็ญอยู่อย่างนั้น
 ถ้าพระองค์ยังจะชื่นชยได้พระราชโอรส ผู้ไร้ความฉนั้นจากฉวันฉวัน
 ข้างที่เกล้ากระหม่อมฉนั้นจักต้องสละชีวิต ฯ

นางฉนั้นฉนั้นสละพิทังปวงของพระเจ้าสญชัยไคยีนศัพทสำเนียง
 พิไรว่าของพระนางเจ้ากัปกัณครำครวญละห้อยให้ ฯ ผู้คนในฉนั้น
 ของพระมหาศัศไคยีนเสียดสำเนียงนางเตฉนั้นครำครวญกัน ก็
 พลอยครำครวญละห้อยให้ไปฉนั้น ฯ ใคร ๆ ในราชสำนักทั้งสอง
 ไม่อาจดำรงอยู่โดยปกติภาพได้ ต่างก็ท่มทอกปริเทวนาเพียงฉนั้นว่า
 ฅนร้งฉนั้นพายุฉนั้นชลฉนั้นเกลฉนั้นกรฉนั้นก้วยประฉนั้นการฉนั้นฉนั้น ฯ

สมเด็จพระบรมศาสดาเมื่อทรงประกาศเนอความฉนั้น ฅ
 ฅรฉนั้น

ตศสา ลาลบีติ สุตวา	สพพา อนเตปุเร อหุ
พาหา ปกคยห ปกณหุ	สวิกณณ สมากตา
สาลาว สมปมิตา	มาลุดเณ ปมทิตา
เสนติ ปุตตา จ ทารา จ	เวสสณฺดรนิเวสเน
โอโรธา จ กุมารา จ	เวสียานา จ พราหมณา
พาหา ปกคยห ปกณหุ	เวสสณฺดรนิเวสเน
หตฺถาโรหา อนิกฺกุจา	รติกา ปตติการกา
พาหา ปกคยห ปกณหุ	เวสสณฺดรนิเวสเน
ตโต รตฺยา วิวสเน	สุริยสฺสกุณฺณ ปติ
อถ เวสสณฺดรโร ราชา	ทานํ ทาตุ อูปาณิ

วตฺตานี วตฺตกามานํ
 โภชนํ โภชนคฺคินํ
 มา จ กิณฺจิ วณิพฺพเก
 ตปฺเปต อนนปฺปาเนน
 เตสุ มตฺตา กิลนฺตาว
 นิภฺขมฺนเต มหाराเช
 อจฺเจจฺฉํ วด โภ รุกฺขํ
 ขถา เวสฺสณฺตรํ ฐฺฐา
 อจฺเจจฺฉํ วด โภ รุกฺขํ
 ขถา เวสฺสณฺตรํ ฐฺฐา
 อจฺเจจฺฉํ วด โภ รุกฺขํ
 ขถา เวสฺสณฺตรํ ฐฺฐา
 อจฺเจจฺฉํ วด โภ รุกฺขํ
 ขถา เวสฺสณฺตรํ ฐฺฐา
 เบ วุฑฺฒา เบ จ ทหฺรา
 พาหา ปกฺคยฺห ปกฺคณฺทํ
 นิภฺขมฺนเต มหाराเช
 อติยฺกขา วสฺสวรา
 พาหา ปกฺคยฺห ปกฺคณฺทํ
 นิภฺขมฺนเต มหाराเช
 ติโยปํ ตตฺถ ปกฺคณฺทํ
 นิภฺขมฺนเต มหाराเช

โสถฺเจหํ เทถ วารุณํ
 สมฺมาเทว ปเวจฺจถ
 เหลยฺยิตถ อิทฺธาเก
 กจฺจนฺติ ปฏฺฐิปุชิตา
 สมฺปตฺนติ วณิพฺพกา
 สิวํ ฐฺฐวฑฺฒเน
 นานาผลทํ ทุมํ
 ปพฺพาเชนฺติ อหฺตุสํ
 นานาผลธฺรํ ทุมํ
 ปพฺพาเชนฺติ อหฺตุสํ
 สพฺพทกมทํ ทุมํ
 ปพฺพาเชนฺติ อหฺตุสํ
 สพฺพทกามรสาหํ
 ปพฺพาเชนฺติ อหฺตุสํ
 เบ จ มชฺฌิมโปริสา

 สิวํ ฐฺฐวฑฺฒเน
 อิตฺถาการา จ ราชโน

 สิวํ ฐฺฐวฑฺฒเน
 ขา ตมฺหิ นกเร อหํ
 สิวํ ฐฺฐวฑฺฒเน

เข พุราหมณา เข จ สมณา
 พาหา ปกฺคยฺห ปกฺกนฺทํ
 ยถา เวสุสฺสํ ไร ราชา
 สิวํ วณฺตฺเตน
 สดฺตฺตํ ติสฺส เต ทตฺวา
 สฺวณฺณํ กจฺเจ มาตฺตํ เค
 อารุพฺเพ คามณฺเฑภิ
 เอส เวสุสฺสํ ไร ราชา
 สดฺตํ อสฺสํ เต ทตฺวา
 อาชาเนนฺ เข จ ชาติเย
 อรุพฺเพ คามณฺเฑภิ
 เอส เวสุสฺสํ ไร ราชา
 สดฺตํ ทรสฺส เต ทตฺวา
 ทํ เป อโถปิ เวยฺยคฺเช
 อารุพฺเพ คามณฺเฑภิ
 เอส เวสุสฺสํ ไร ราชา
 สดฺตํ อติสฺส เต ทตฺวา
 สนนํ ทุชา นิกฺขรชฺชํ
 ปิตาภฺตํ กาวา ปิตฺว สนา
 อาพรปฺปมฺชา หสฺสา
 เอส เวสุสฺสํ ไร ราชา
 สดฺตํ ธรณฺส เต ทตฺวา

อดฺฒ เว ปิ วนิพฺพกา
 อธมฺโม กิร โภ อิติ
 ยชฺมาโน สเก ปุเร
 สมฺหา รมฺมา นิริชฺชติ
 สพฺพาลงฺการภูติเต
 เหมกปฺปนิवासเส
 โดมฺรํ ภูสฺปาณิ
 สมฺหา รมฺมา นิริชฺชติ
 สพฺพาลงฺการภูติเต
 สีนฺชเว สัมพาหนเ
 อินฺทียาจาปาริกิ
 สมฺหา รมฺมา นิริชฺชติ
 สนนํ ทุเช อสฺสํ ติทฺธเช
 สพฺพาลงฺการภูติเต
 จาปฺตํ ฤเทหิ วมฺมิ
 สมฺหา รมฺมา นิริชฺชติ
 เอกาเมกํ เรถ ธิตา
 สฺวณฺณณฺณ อลงฺกตา
 ปิตาภฺตํ ภูติเต
 สฺสณฺณา ตณฺมชฺชํ
 สมฺหา รมฺมา นิริชฺชติ
 สพฺพา ฉํสฺสํ ปริน

เอส เวสสนุตโร ราชา	สมหา รมุชา นิรชชติ
สตตทาสิสเด ทตฺวา	สตตทาสิสทานิ จ
เอส เวสสนุตโร ราชา	สมหา รมุชา นิรชชติ
หตฺถิ อสเส รเถ ทตฺวา	นาริโย จ อลงกตา
เอส เวสสนุตโร ราชา	สมหา รมุชา นิรชชติ
ตทาสิ ยํ ภีสนกํ	ตทาสิ โลมหฺสนํ
มมหาทานे ปทินนฺมุหิ	เมทนี สมกมฺปถ
ตทาสิ ยํ ภีสนกํ	ตทาสิ โลมหฺสนํ
ยํ ปณชติกโต ราชา	สมหา รมุชา นิรชชติ

นางสนมกำนัลสี่พิงพ่วงในพระราชวังไถ่ยื่นคำพร่ำรำพันของ
พระนางเจ้าแล้วก็พากันยกแขนขึ้นรำไท้ รวกระคันรึงดุกพ่ายซุซซำ
ลงแหลกรานฉะฉน พระโอรสพระธิดา และพระชายาในในเวค่นของ
พระเวสสันดร ชาววังและเก็ก ๆ ทั้งพ่อค้าและพวาทมณ ในในเวค่น
ของพระเวสสันดร ต่างก็ยกแขนขึ้นรำไท้ พวกเสนาเหล่าช้าง
เหล่าม้า เหล่ารถและเหล่าราย ในในเวค่นของพระเวสสันดร ก็พา
กันยกแขนขึ้นรำไท้ ควันรุ่งชนจากคณน พระอาทิตย์ขึ้นแล้ว
ในลำคยนั้น พระเวสสันดรจึงเสกขึ้นมาสู่โรงทาน เพื่อพระราชทาน
โดยพระคำรัสว่า ท่านจงให้ผ้าแก่ผู้ต้องการผ้า จงให้เหล้า
แก่ผู้ต้องการเหล้า จงเพิ่มโภชนะให้แก่ผู้ต้องการโภชนะโดยทั่วถึง
และอย่าเมียดเบียนพวกฉนพภกผู้มาในทันชียงไร เลย จงเลี้ยงกให้
อมหนาควยขาวน้ำ เขวียขชาแล้วก็จะไป เมื่อพระมหาราชายูง
แวนแคว่นของชาวสทให้เจริญเสกขออกเสี้ยนแล้ว พวกฉนพภกเหล่า
นั้นคล้ายกับคนเมาและคนเหินคเหินอยนงปรยทุกขกันว่า เพอนยาก

เอ๊ย คนโง่ ๆ ช่วยกันขับไล่พระเวสสันดรผู้ไร้ความผิดเสียจากแคว้น
 แคว้น ก็เท่ากับพากันตัดโค่นต้นไม้ที่โผล่ต่าง ๆ เสียละนั้น นั่นนะ
 เพื่อนยาก คนโง่ ๆ ช่วยกันขับไล่พระเวสสันดรผู้ไร้ความผิดเสียจาก
 แคว้นแคว้น ก็เท่ากับพากันตัดโค่นต้นไม้ที่ผลต่าง ๆ เสียละนั้น
 โอเพื่อนยาก คนโง่ ๆ ช่วยกันขับไล่พระเวสสันดรผู้ไร้ความผิดเสีย
 จากแคว้นแคว้น ก็เท่ากับพากันตัดโค่นต้นไม้ (กัลปพฤกษ์) ซึ่งให้
 ความต้องการทั้งปวงเสียละนั้น เพื่อนเอ๊ย คนโง่ ๆ ช่วยกันขับไล่
 พระเวสสันดรผู้ไร้ความผิดเสียจากแคว้นแคว้น ก็เท่ากับพากันตัดโค่น
 ต้นไม้อันนำมาซึ่งรสแห่งความต้องการทั้งปวงเสียละนั้น ทั้งแก่เจ้า
 ห่มสวและกลางคน ก้างปากันยกแซนคว่ำควรวูถิง เมื่อพระราชา
 ผู้ยังแคว้นแคว้นของชาวสัพโหเรญเสกข์ออกเสียแล้ว แม้สัตว์ทง-
 หลายในพระนครนั้นก็คว่ำควรวูถิง เมื่อพระมหाराชาผู้ยังแคว้นแคว้น
 ของชาวสัพโหเรญเสกข์ออกเสียแล้ว พวกไพร่ พวกชนที่มหากเด็ก
 เด็กซากปากันยกแซนคว่ำควรวูถิง เมื่อพระราชาผู้ยังแคว้นแคว้นของ
 ชาวสัพโหเรญเสกข์ออกเสียแล้ว สัตว์ทงหลายในพระนครนั้นก็คว่ำ
 ควรวูถิง เมื่อพระราชาผู้ยังแคว้นแคว้นแห่งชาวสัพโหเรญเสกข์ออก
 เสียแล้ว สมณะผู้พวหมณและวันพพกเหล่าอนกปากันยกแซนขึ้น
 คว่ำควรวูถิงว่า โอผู้เรญ โทษินว่าเป็นการชุกชีธรรม กงการ
 อันใดเล่า พระเวสสันดรทงขำเพญทานอยู่ในวังของพระองค์ จึง
 ต้องพลัดพรากจากแคว้นแคว้น เพราะเน้อถอยกระทงความของพวกสัพ
 พระองค์ทงพระราชทานช้างพลาย ๗๐๐ ประคับค้ำยเครื่องตกแกง
 ทงปวง มีทงสายรทมทงกษและสัพประคัยทง อันควาญถออก

ชักและขอขึ้นแล้ว พระเวสสันดร^๕จะพลัดพรากจากแวนแคว้น^๕ของ
 พระองค์ ทรงพระราชทานม้า^๕๗๐๐ ประคัยด้วยเครื่องตกแต่งทั้งปวง
 เป็นม้าสินธพชาติอาชาไนย มีฝีเท้าเร็ว มีทั้งผู้ขับรถทวนและอนู^๕
 แล้ว พระเวสสันดร^๕จะพลัดพรากจากแวนแคว้น^๕ของพระองค์ ทรง
 พระราชทานรถ^๕๗๐๐ ผกสือกเครื่องรบยกกองชัยหุ้มด้วยหนังเสือเหลือง
 และเสือโคร่ง ประคัยด้วยเครื่องตกแต่งทั้งปวง อันสารพัดสมเกราะ
 ออชนชั้นชัย^๕ พระเวสสันดร^๕จะพลัดพรากจากแวนแคว้น^๕ของ
 พระองค์ ทรงพระราชทานสัตว์^๕๗๐๐ คน อยู่ประจำในรถคันละคน
 สอดสุมสรว้อยสังวาลประคัยประกาศด้วยเครื่องทอง มีเครื่องแต่งตัว
 สเหลือง ผ้าสีเหลือง ประคัยด้วยอาวุธเหล็ก มี กวางตากวาง ใบ
 หนาม ตะโพนงาม ลำตัวกระต๊าก^๕ พระเวสสันดร^๕จะพลัด
 พรากจากแวนแคว้น^๕ของพระองค์ ทรงพระราชทานแม่โค^๕นม ๗๐๐
 ชั่งล้วนแต่ร้องรบนานมิได้คั่งขุ่นเงิน พระเวสสันดร^๕จะพลัด
 พรากจากแวนแคว้น^๕ของพระองค์ ทรงพระราชทานทาส^๕ ๗๐๐
 และทาสี ๗๐๐ พระเวสสันดร^๕จะพลัดพรากจากแวน
 แคว้น^๕ของพระองค์ ทรงพระราชทานช้าง^๕ ม้า รถและนวิประคัย
 ประกาศแล้ว พระเวสสันดร^๕จะพลัดพรากจากแวนแคว้น^๕
 ของพระองค์ ครานั้นโคมี^๕สังทนากลัว ในกาลนั้นได้เกิดมี^๕ชนพอง
 สยของเกล้า^๕ เมอมหาทานท^๕พระเวสสันดร^๕ทรงพระราชทานแล้ว
 แผ่นดินไค^๕หวนไหว ครานั้นโคมี^๕สังทนากลัว ในกาลนั้นได้เกิดมี^๕
 ชนพองสยของเกล้า^๕ พระเวสสันดร^๕ทรงประกาศอัญชลี^๕ได้ก็ออกจาก
 แวนแคว้น^๕ของพระองค์ ฯ

ก็ในกาลนั้น เทวดาบอกเล่ากันว่า ขรรคเจ้าในพนมพทวีย
พระเวสสันดรกำลังทรงพระราชทานมัทาทาน ม้านางกษัตริย์เป็นกัน
คองกัน ๑ เพราะฉะนั้นกษัตริย์ทั้งหลาย จึงพากันมาถวายอาณภาพแห่ง
เทวดา รับเอานางกษัตริย์ไป ๑ กษัตริย์ พรหมณ์ แพศย์ ศูทร
รับพระราชทานของพระเวสสันดรนั้นไปถวายประการฉะนี้ ๑ ก็และเมื่อ
พระเวสสันดรนั้นทรงพระราชทานอยู่ก็เย็นเสียแล้ว ๑ พระองค์เสด็จ
ไปสู่ในเวศน์ของพระองค์ ทรงดำริว่า เราจักถวายยังคัมภีระราช
มารดาพระราชบิดาไป ณ วันพรุ่งนี้ แล้วเสด็จไปสู่ที่ประทับของพระ
ราชมารดาพระราชบิดาถวายรดน้ตกแต่งไว้เสร็จแล้ว ๑ แม้พระนาง
มัทริกาทรงดำริว่า ถึงเราจักขออนุญาตพระสัสสุและพระสัสสุระไป
กับพระสวามีกัน แล้วจึงเสด็จไปพร้อมกษัตริย์พระเวสสันดรนั้น ๑
พระมหาสัสสุถวายยังคัมภีระราชมารดา กราบทูลความเลื่อมใสของพระองค์ ๑
สมเด็จพระบรมศาสดาเมื่อทรงประกาศเนื้อความนั้น จึง
ทรงว่า

อามนตยิดถ ราชาน

อวรทุธสี ม เทว

เย หิ เกจิ มหาราช

อดิตดาเขว กาเมหิ

โสหิ สเก อภิสสิ

สิวินิ วจนตเตน

อจนนติ ปญฺเฬวีสสิ

.....

อหิ ปญฺณานิ กโรมิ

สณฺขยิ ธมฺมิกิ วริ

วงฺกิ กจฺณามิ ปพฺพติ

ภูตา เย จ ภวิสฺสเร

กจฺจนฺติ ยมสาธนิ

ยชมานो สเก ปุเร

สมฺหา รฏฺฐา นิรัชฺชนิ

วเน พาฬมิคาภิณฺเณ

ขลฺกทปิ ปนิเสวเต

คฺมุเท ปญฺกมุหิ สิทฺถ ๑

พระเวสสันดรกราบทูลพระเจ้าสุทนต์มณีว่า ข้าแต่ท้าว
 ขอพระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ข้าพระองค์ ฯ จะไปส่งเขาวงกต
 ข้าแต่มหาราช เพราะข้าพระองค์ทั้งหลายได้เข้ามาแล้วและเหล่าไค
 ะจะมาห้อมอยู่ สักวันเหล่านนี้ไม่ม้วยกามทั้งหลายเลย ย่อม
 ถึงซึ่งความสำเร็จโทษของพญายม ข้าพระองค์นั้นบำเพ็ญทานอยู่
 ในปราสาทของตนยังชื้อาเขยกับเขยชาวเมืองของตนเอง ข้า
 พระองค์ย่อมพลัดพรากจากแว่นแคว้นของขุนตามถ้อยคำของชาวสี่
 ะเสวยความลำบากนั้น ๆ ในบ้านอันเกลือกกลั้วด้วยมฤคภัย มี
 แรกและเสียเหลืออาศัยอยู่แล้ว ข้าพระองค์กระทำบุญ ส่วนพระองค์
 ย่อมประทับอยู่ในเขือกม ฯ

พระมหาสัตว์ตรัสกับพระราชบิดาด้วย ๔ คำถ่าน ก็นั้นแล้ว
 จึงไปเฝ้าพระราชมารดาถวายบังคมลา เมื่อเสร็จธุระอนุญาตทรงผนวช
 จึงทูลว่า

อนุชานาหิ มัม อมม

โสหํ สเก อภิสสํ

สวีนํ วณตฺเตน

อนนตฺตํ ปญฺเฬวีสสํ

.....

อหํ ปุณฺณานิ กโรมิ

ปพฺพชฺชา มม รุจฺจติ

ชมาโน สเก ปุเร

สมฺมา รุจฺจติ นิรชฺชหิ

วเน พาพฺมิกาณิณฺเณ

ชกฺกทํ ปินฺสเวเต

วงฺกํ จญฺณามิ ปพฺพตฺติ ฯ

ข้าแต่พระแม่เจ้า โปรดอนุญาตให้ข้าพระองค์ การบวชย่อม
 ชอบใจข้าพระองค์ ข้าพระองค์นั้นบำเพ็ญทานอยู่ในปราสาทของตน

ยังชื่อว่าเขยยกเขยขนชาวเมืองของตนเอง ข้าพระองค์ยอมพลักพราก
จากแว่นแคว้นของกนตามด้อยคำของงชาวสี่พิ จักเสวยความลำบาก
นั้นๆ ในบ้านอันเกลือกกลาญด้วยมฤคกร้าย มีแรกและเสือเหลืองอาศัย
อยู่แล้ว ข้าพระองค์จะทำบุญ จะไปสู่ภูเขาวงกต ฯ

สมเด็จพระนางผู้สถิตที่ทรงสถิตยาคำทูลนั้นแล้ว จึงตรัสว่า

อนุชานามิ ตัม ปุตตัม ปพพชชา เต สมิขณตุ

อญญจ มทุท กุลยาณิ สุตตณฺหา ตนฺมชฺฌนิมา

อจฺฉตัม สห ปุตฺเตหิ กิ อรณฺเณ กริสฺสติ ฯ

ลูกเอ๋ย แม่อนุญาตให้ลูก การบวชของลูกจงสำเร็จ ส่วน
แม่มีทั้งภักษณานิคมะโปกงามมีลำตัวกระเทยไว้ อยู่กับลูก ๆ เด็ก จัก
ไปทำอะไรในป่า ฯ

พระเวสสันดรจึงตรัสว่า

นาหิ อกามา ทาสีปํ อรณฺณํ เนตุมฺมุสฺสเห

สเจ มํ อิจฺฉติ อเนวติ สเจ เนจฺฉติ อจฺฉตฺตํ ฯ

ข้าพระองค์ไม่ออกสาหรระนำแม่ซึ่งทาสีไปสู่ป่าโดยเขาไม่ประ-
สงค์ ถ้าเขาปรารณนาระตามข้าพระองค์ไป (ก็ตามใจ) ถ้าไม่ปรารณนา
ก็จงอยู่ ฯ

ถ้ากษณันพระราชาทรงสถิตยาคำของพระราชโอรส จึง
เสด็จดำเนินไปวังวนพระสุณิสา ฯ สมเด็จพระบรมศาสดาเมื่อจะทรง
ประกาศเนอความนั้น จึงตรัสว่า

ตโต สุนห์ มหาราชา	ยาจิตฺ ภูมิพชก
มา จนนตสมาจาเร	รโหชลลํ อธารยิ
กาสิยานิ ปธารตฺวา	กสจฺจิมธารยิ
ทุกโข วาโส อรณฺณสฺมิ	มา หิ ตวํ ลกฺขณํ คมิ ๑

ลำดับนั้นพระมหาราชาทรงดำเนิน ไปทรงวิงวอนพระสุณีสาวว่า
 ลูกก่อนแม่มีทิวี่ผู้ร้ายจะโลมจันทน์ อย่าได้ทรงผละไปแทนเลย เคย
 ทรงผละกาลืออย่าได้ทรงผละการองแทนเลย การอยู่ในป่าคงลำบาก
 อย่าเลย แม่ศุภลักษณ์อย่าไปเลย ๑

ตมพรวี ราชปุตฺติ	มทฺที สพฺพพคโสภนา
นาหนตํ สุขมิขฺฌณฺยํ	ยํ เม เวสฺสณฺตรํ วินา ๑

พระนางมีทิวี่ราชบุตรผู้งามทว้พระวรกาย ได้ทูลพระสัสสุระ
 นั้นว่า ความสุขอันใดจะมีแก่เกล้ากระหม่อมฉัน โดยทองว่างเว้น
 พระเวสสันดร เกล้ากระหม่อมฉันไม่พึงหวังความสุขอันนั้น ๑

ตมพรวี มหาราชา	สํวณํ รัชชวาทโน
องฺขม มทฺที นิสาเมหิ	วเน เข โหนติ ทุสฺสหา
พหุ กิณฺวา ปญฺจกา จ	มกฺสา มชฺฌมกฺขิกา
เตปิ ตํ คตฺถ หิเสยฺยํ	ตฺนุเต ทุกฺขตรํ สียา
อปเร ปสฺส สนฺดาเส	นทฺนุปนีเสวิตะ
สปปา อชฺครา นาม	อวิสา เต มหพฺพลา
เต มนุสฺสํ นิคํ วาปิ	อปิจาสนนฺนมาคตํ
ปริกฺขิปีตฺวา โกเคหิ	วสฺมาเนนฺติ อตฺตโน

เธอเห็นสิ่งทโมนที่พยับ ในกลางป่าเพราะไม่รู้รักชอบเชตความประ—
 ทวาทวนคงมีแก่เธอ เธออยู่ในพระนครไถยในเสียงสุนัขข่าย้อมตกใจ
 เธอไปตั้งภูเขาวงกตรักทำอย่างไร ในเวลาเที่ยงเมื่อฝนตกหนักเข้า
 ป่าใหญ่ก็ครวญระทม เธอต้องการไปในที่นั้นทำไม ฯ

ตมพรวี ราชปุตติ	มทที่ สัพพงคโสภนา
ยานิ เอตานิ อภชาติ	วเน ปญฺญยานิ เม
สพฺพานิ อภิสมฺโมสสํ	คจฺจนฺตเวว รเตสภ
กาสํ กุสํ โปตกิลํ	อุสิริ มุณฺฑปพฺพหํ
อุรสา ปนฺทเหตุสํมิ	นาสุส เหตุสํมิ ทุณฺเษ
พหุหิ วตฺตจิริยาหิ	กุมาริ วินฺทเต ปติ
อุทฺทสฺสโปโรเชน	โคหนฺนเวญฺจเนน จ
อถฺกิสฺส ปาริจริยา	อุทฺทกมฺมุชฺชเนน จ
เวรพฺยํ กญฺจํ โลเก	คจฺจนฺตเวว รเตสภ
อปฺปสฺสา โหติ อปฺปตฺโต	อุจฺฉิฏฺฐิ ปริภุชฺชิตุ
โย นํ หตฺเต คเหตุวาน	อการํ ปริกขุพฺพติ
เวรพฺยํ กญฺจํ โลเก	คจฺจนฺตเวว รเตสภ
เกสฺสคฺคหณฺมกฺเขปํ	ภุมฺบา จ ปริสุมฺภนา
ทตฺวา จ โน ปกฺกมฺติ	พหุํ ทุกฺขํ อนปฺปกํ
เวรพฺยํ กญฺจํ โลเก	คจฺจนฺตเวว รเตสภ
สุกฺกจฺจนฺวิ เวรเวรา	ทตฺวา สุกฺกคฺคมาณิโน
อการํ ปริกขุพฺพนฺติ	อุจฺฉิฏฺฐเวว วายสา

เวรพยุ กญฺกั โลเก
 อปี ฌาติกุเล ฝัเต
 เนวาทิวากยั น ลเก
 เวรพยุ กญฺกั โลเก
 นคฺคา นทึ อนฺนทกา
 อิตฺถปี วิชวา นคฺคา
 เวรพยุ กญฺกั โลเก
 ชโห รตสฺส ปญฺญาณั
 ราชา รญฺหสฺส ปญฺญาณั
 เวรพยุ กญฺกั โลเก
 ยา ทลิตฺทึ ทลิตฺทสฺส
 ตั เว เทวา ปสฺสณฺติ
 สามิกั อนฺนพฺนฺธิสฺส
 ปฐพฺยาปี อภิขณฺดฺยา
 อปี สาครปริยณฺติ
 นานารคนปริปริ
 กถนฺนุ ตาสั หทยั
 ยา สามิเก ทุกฺขิตฺมฺหิ
 นิภฺขมฺนฺเต มหาราเช
 ตมฺหิ อนฺนพฺนฺธิสฺส

กจฺฉนฺนฺนฺนฺนฺน รเตสภ
 กัสสปฺชโรตเน วสั
 ภาตฺตฺหิ สขิกเกหิ จ
 กจฺฉนฺนฺนฺนฺน รเตสภ
 นคฺคั รญฺหิ อราชิกั
 ยสฺสาปี ทส ภาตฺโร
 กจฺฉนฺนฺนฺนฺน รเตสภ
 ชฺโหม ปญฺญาณมคฺคิโน
 ภคฺตา ปญฺญาณมิตฺติยา
 กจฺฉนฺนฺนฺนฺน รเตสภ
 อทฺธมา อทฺธสฺส กิตฺติมา
 ทุกฺกัรฺ หิ กโรตฺติ สา
 สทา กาสายวาสินี
 เวรพยุ กญฺกิตฺติยา
 พหฺวตฺตฺตฺธรร มหิ
 นิจฺเจ เวสฺสณฺตฺร วิณา
 สุขฺรา วต อิตฺถิโย
 สุขฺมิจฺฉนฺติ อตฺตโน
 สิวินั รญฺหฺวทฺธเน
 สพฺพกามทโท หิ เม ฯ

พระนางมีท้าวราชบุตรผู้งามทั่วพระวรกาย ได้ทูลละพระเจ้า
 สนิษฐานว่า พระองค์ทรงพระกรุณาบอกสิ่งที่น่ากลัวอยู่เฉพาะหน้า
 เหล่านี้ในป่าแก่เกล้ากระหม่อมฉัน ๆ จักยอมทนท้อสู้สิ่งทั้งปวงนั้น
 ข้าแต่พระผู้จอมทัพ เกล้ากระหม่อมฉันจักไปแน่นอน เกล้ากระหม่อม
 ฉันจักแหวกกัน เบ้ง คา หญาชน แผลก หญาปล้อง หญามุงกระต่าย
 ไปด้วยออก เกล้ากระหม่อมฉันจักไม่เป็นผู้เอาเปรียบพระเวสสันดรนั้น
 อันว่ากุมารย่อมมิได้สามัคด้วยจริยาวิคตเป็นอันมาก เช่นคัวยวิธอก
 อาหารทวาทครำท้อง คัวยวิธูกคากไม้คางโค คัวยวิธียำเรอไฟ
 และคัวยวิธิดำน้ำ ข้าแต่พระผู้จอมทัพความ เป็นหม้ายเป็นของเผ่ากระนั้น
 ในโลก เกล้ากระหม่อมฉันจักไปแน่นอน ผู้ใดจับหญิงหม้ายนั้นคัวยมิอ
 ดุคกว่าเขาผู้ไม่มีความปรารถนาไป ที่จริงผู้นั้นไม่ควรบริโภคน้ำของ
 เกนของหญิงหม้ายนั้น ข้าแต่พระผู้จอมทัพ เกล้ากระหม่อมฉันจักไป
 แน่นอน ชายอนให้ทุกซ์แก่หญิงหม้ายมากไม่น้อย เพราะจับสมและ
 เตะถี่ยจนล้มลงแทยพันคนแล้วไม่หลีกหนี ความเป็นหม้ายเป็นของ
 เผ่ากระนั้นในโลก ข้าแต่พระผู้จอมทัพ เกล้ากระหม่อมฉันจักไปแน่นอน
 พวกเจ้าผู้ชักพันหญิงหม้ายที่มีฉวีพรรณผุดผ่องให้ (ของเล็ก ๆ
 น้อย ๆ) ก็สำคัญว่าเรามีโชคก็ ย่อมดุคกว่าหญิงหม้ายผู้ไม่เต็มใจ
 ไป เป็นราวระว่าอึกากลุ่มรุมณกชุกฉะนั้น ความเป็นหม้ายเป็นของ
 เผ่ากระนั้นในโลก ข้าแต่พระผู้จอมทัพ เกล้ากระหม่อมฉันจักไป
 แน่นอน หญิงไร้สามัคมี้อยู่ในสกุลแห่งญาติ อันไพศาลตระการไป

ภัยเครื่องทองเงินจะไม่ไ้ภัยคำล่วงเกินจากญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงก็
 หาไม่ ความเป็นหม้ายเป็นของเผ่าครัวในโลก ข้าแต่พระผู้จอมทัพ
 เกล้ากระหม่อมฉันจักไป แม่น้ำไม่มน้ำก็เปล่าคาย แว่นแคว้นไม่มี
 พระราชาที่เปล่าคาย แม้หญิงหม้ายก็เปล่าคายถึงเจ้าหล่อนร่มโพธิ์
 กังสียคน ความเป็นหม้ายเป็นของเผ่าครัวในโลก ข้าแต่พระผู้จอมทัพ
 เกล้ากระหม่อมฉันจักไปแน่นอน อันว่าจริงเป็นเครื่องหมายแห่งรด
 ควนเป็นเครื่องหมายแห่งไฟ พระราชาเป็นเครื่องหมายแห่งแว่นแคว้น
 สามีก็เป็นเครื่องหมายแห่งหญิง ความเป็นหม้ายจริงเป็นของเผ่าครัว
 ในโลก ข้าแต่พระผู้จอมทัพ เกล้ากระหม่อมฉันจักไปแน่นอน หญิง
 รถมักเกลียดชังร่วมสุขทุกข์ของสามีทั้งนี้ หญิงมั่งคั่งมักเกลียดชัง
 ร่วมสุขทุกข์ของสามีที่มั่งคั่ง เทพเจ้าย่อมสรรเสริญหญิงนั้น เพราะ
 เจ้าหล่อนทำกิจที่ทำได้ยาก เกล้ากระหม่อมฉันจักบวชตามพระสวามี
 ไปทุกเมื่อ เมื่อพนแผ่นดินยังไม่ทำลาย ความเป็นหม้ายเป็นของ
 เผ่าครัวของหญิง เกล้ากระหม่อมฉันวางเว้นพระเวสสันดรเสีย ย่อม
 ไม่ปรารถนาแผ่นดินแม้สักครเป็นขอขมาเขตต์ ทรงไว้ซึ่งเครื่องปลื้มใจ
 เป็นอันมาก ขวัญใจบริวารคนอันหลากหลาย เมื่อสามีตกทุกข์แล้ว
 หญิงก็ย่อมหวังสุขเพื่อตน หัวใจของหญิงนั้นแข็งกระด้างเป็นอย่าง
 ไฉนขอ เมื่อพระมหाराชาผู้ยังแว่นแคว้นของชาวสัตย์ให้เจริญเสด็จ
 ออกแล้ว เกล้ากระหม่อมฉันจักขอลิขิตตามพระองค์ไป เพราะพระองค์
 ทรงประทานความต้องการทั้งปวงแก่เกล้ากระหม่อมฉัน ฯ

ตมพรวี มหาราชา มทที สพพงคโสภณ
 อิเม เต ทหระ ปุตตะ ชาลี กณหาชินา จุโก
 นิกขิป ลกขณเณ คจฺจน มยเนเต โปสยามเส ฯ

พระมหาราชาไคตริสแก่พระนางมัทรีผู้งามทั่วพระวรกายนั้นว่า
 ชาลีและกณหาชินาลูกทั้งสองของเธอ^๕ ยังเป็นเด็ก ทั้งไปเกิดแม่-
 ศุภลักษณ์ เราจะได้ยังเด็กทั้งสองนั้นไว้ให้ ฯ

ตมพรวี ราชปุตตี มทที สพพงคโสภณา
 ปิยา เม ปุตตะกา เทว ชาลี กณหาชินา จุโก
 ดยเมหิ คคฺค รณิสสนติ อรณฺเณ ชวีโสภินี ฯ

พระนางมัทรีราชบุตรีผู้งามทั่วพระวรกาย ได้ทูลกระพระเจ้า
 สดุษยนั้นว่า เทว ชาลีและกณหาชินาทั้งสองเป็นลูกรักของเกล้าฯ
 กระหม่อมฉัน ลูกทั้งสองนั้นรักยิ่งหัวใจของเกล้าฯกระหม่อมฉันผู้มี
 ชีวิตอันโศกเศร้าให้รณรมย์ในยานนี้ ฯ

ตมพรวี มหาราชา สิวินี รณิวาทมโน
 สาลินโมทนํ ภูตฺวา สุจิมิสฺสุปเสจัน
 รุกฺขณฺตานิ ภูณฺชนฺตา กถิ กานหฺนติ ทารกา
 ภูตฺวา สตปฺเต กิเส โสวณฺเณ สตราชิกะ
 รุกฺขปฺตเตสุ ภูณฺชนฺตา กถิ กานหฺนติ ทารกา
 กาสายานิ ปฺธารเตว โขมโกทุมฺพรานิ จ
 กุสจฺจฺรานิ ชาเรตฺวา กถิ กานหฺนติ ทารกา
 วยฺหาหิ ปรียาบิตฺวา สวิกาเย รณเณ จ

ปตฺติกา ปรีชานตา	กถิ กานฺหติ ทารกา
กุฎาการะ สยิตฺวาน	นิวาเต พุสฺสิตฺตคฺคเพ
สยนฺตา รุกฺขมุลสมิ	กถิ กานฺหติ ทารกา
ปลฺลงฺเกสฺ สยิตฺวาน	โคณเก จิตฺรสนฺตเต
สยนฺตา คินฺเสนฺถเร	กถิ กานฺหติ ทารกา
คนฺธิเกณ วิลิम्เปตฺวา	อคฺคจฺจนฺเทนเน จ
รโฆชฺชุลานิ ธานฺเรตา	กถิ กานฺหติ ทารกา
จามรโมรหฺตฺเทหิ	ชีวิตฺตกา สฺสฺเช จิตา
พฺลุชฺชา ทฺมฺเสหิ มกฺเสหิ	กถิ กานฺหติ ทารกา ฯ

พระมหाराชาผู้ยังแวนแคว้นของชาวลิฬิให้เจริญ ได้ตรัส
 กะพระนางมีทวนว่า เก๊ก ๆ เคยเสวยข้าวสาลีอันปรุงด้วยเนื้อสะอาด
 เมื่อต้องเสวยผลไม้จักทำอย่างไร เก๊ก ๆ เคยเสวยกล้วยจากทองหนัก
 ทั้งร้อยปลัะประจําราชสกุล เมื่อต้องเสวยในใบไม้จักทำอย่างไร เก๊ก ๆ
 เคยทรงผ้ากาสีและผ้าไหมริ้วและโกทุมพรวริ้ว เมื่อต้องใช้ผ้า
 คากรองจักทำอย่างไร เก๊ก ๆ เคยไปด้วยคานหามและวอหรือรถ
 เมื่อต้องเดินเท้าจักทำอย่างไร เก๊ก ๆ ประทับนอนในเรือนยอดมีบาน
 หน้าค้ำยักสนทไม่มีลม เมื่อต้องนอนแทยโคนไม้จักทำอย่างไร
 เก๊ก ๆ เคยนอนบนพรมอันปลากไว้อย่างวิจิตรบนบัลลังก์ เมื่อต้อง
 นอนบนท่อนหญ้าจักทำอย่างไร เก๊ก ๆ เคยลุยได้ด้วยกฤษณาและ
 รัตนหอม เมื่อต้องทรงละอองชุดจักทำอย่างไร เก๊ก ๆ เคยตั้งอยู่
 ในความสุข เขาพิศด้วยแล้จามรีและหางนกยูง ทั้งลูกเหลือนกยูง
 ก็จักทำอย่างไร

เมื่อพระราชมารดาพระราชบิดา กับพระราชโอรสและพระ
 สตรีสนับทึบเฝ้ากันอยู่อย่างนั้น จนนางศรีสว่างพระอาทิตย์ขึ้น ฯ
 อำมาตย์กษัตริย์ทรงเทยมมาสดัของพระมหาสัควมาเจดก ไวกพระทวาร
 วัง ฯ

พระนางมัทรีถวายบังคมพระสัสสุระ แล้วอำมาตย์อื่น ๆ พา
 พระโอรสธิดาทั้งสองไปอยู่ในรถก่อนพระเวสสันดร ฯ สมเด็จพระบรม
 ศาสตราเมื่อจะประกาศเนื้อความนั้นจึงตรัสว่า

คัมพรวิ ราชปุตดี	มัทรี สพพงคโสภณา
มา เทว ปรีเทเวสี	มา จ ตวิ วิบโน อหุ
ยถา มยิ ภวิสสาม	ตถา เสดสนุติ ทารกา
อิหิ วตฺวาน ปกฺกามิ	มัทรี สพพงคโสภณา
สวิมลเคน อเนวลี	ปุตเต อาทาบ ลกฺษณา ฯ
คโต เวสฺสนฺตโร ราชา	ทานํ ทตฺวาน ขตฺติโย
ปิตุ มาตุ จ วนทิตฺวา	กตฺวา จ นํ ปทกฺขิณํ
จตุวหิ รถิ ยุตติ	สัณฺมารุญฺห สินฺหวิ
อาทาบ ปุตฺตทารณฺจ	วงฺกิ ปายาสี ปพฺพตฺติ ฯ
คโต เวสฺสนฺตโร ราชา	เนนาถิ พหุโถ ขโน
อามนนฺต ไซ คํ คจฺฉาม	อโรคา โหนฺต ฉาตโย ฯ

พระนางมัทรีผู้งามทั่วพระวรกาย ได้ทูลพระเจ้าสุณฺธยชัยว่า เหว
 ขอพระองค์อย่าประเทวนาเสียพระทัยเลย เกล้ากระหม่อมฉันทั้งสอง
 จักเป็นอย่างไร เก็ก ๆ ก็จักเป็นอย่างนั้น พระนางมัทรีผู้งามทั่วพระ

วรกายทูลคำนแล้วหลีกไป พระนางผู้ทรงศุภลักษณ์พาพระโอรสพระ
 จิศาเสด็จไปตามทางของพระเจ้าสีฟ้าฯ ตอนนั้นพระเวสสันดรชดชยกราช
 พระราชทานทานแล้ว ถวายยังคมพระราชมารดาพระราชบิดา ทำ
 ประทักษ์ณแล้ว ขนทรงรดเทียมด้วยม้านิลพัสต์ตัว พาพระชายาและ
 พระโอรสพระจิศาเสด็จไปสู่ภูเขาวงกตฯ ถ้าขณะนั้นพระเวสสันดรจึง
 เสด็จเข้าไปที่หมู่ชนเป็นอันมากบอกว่า เราขอลาไปละพระญาติ
 ทงหลายท่านทั้งหลายจงเป็นผู้ไม่มีโรคเด็ก กันนี้ฯ

เมื่อพระมหาสัตว์ตามหาชน ได้ประทานโอวาทแก่คนทั้งหลาย
 เหล่านั้นว่า ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้ไม่ประมาท ทำบุญทั้งหลายมีทาน
 เป็นต้นเด็กกันแล้วจึงเสด็จไปฯ ฝ่ายสมเด็จพระนางผู้สัสดีทรงพระ
 คำว่า ลูกของแม่มีโรคดะประกอบด้วยทานจงให้ทานกันแล้ว ทรง
 สั่งถวายนบวรทุกแก้ว ๗ ประการพร้อมด้วยอาภรณ์ไปทั้งสองข้าง
 ทางฯ แม้พระเวสสันดรนั้นก็ทรงเปลื้องเครื่องอาภรณ์ซึ่งสอศสวม
 อยู่ในพระวรกายของพระองค์ประทานแก่ข้าทูลผู้มาดั่ง ๑๘ ครั้ง แล้ว
 ได้ประทานสิ่งของทั้งปวงเสียนหมดสิ้นฯ พระองค์เสด็จออกจาก
 พระนครแล้ว ใครจะห็นกลั้มมาทอศพระเนตรพระนครฯ แผ่นดินใน
 สถานที่ประมาณเท่ารถแตกไป ทำให้รถหมุนกลั้มหันหน้ามาสู่พระ
 นครเหมือนแผ่นดินของช้างหม้อ เพราะอาศัยน้ำพระทัยของพระเวสสันดร
 นั้นฯ ท้าวเธอทรงทอศพระเนตรที่ประทับของพระราชมารดาพระราช
 บิดา เพราะความกรณานัน ได้มีความอัศจรรย์แผ่นดินไหวเป็นต้นฯ
 เพราะฉะนั้นท่านจึงกล่าวว่า

นิคมวิมาน นครา

นิเวศติวา วิโลกิตะ

ตทาปี ปฐวี กมบี

ลีเนรวนาฏัสกา ฯ

เมื่อพระเวสสันดรเสด็จออกจากพระนคร เหลือขวามาบอก
พระเนตรแม่ครวณน แล่นกินซึ่งมีภูเขาดีเนรและรวป่าเป็นเครื่อง
ประคบบักรั้วไหว ฯ

ก็และ พระเวสสันดรบอกพระเนตรด้วยพระองค์เองแล้ว เพื่อ
ระทรงบอกพระนางมัทรีบ้าง จึงตรัสภาคว่า

อิงม มหัท นิสาเมหิ

มมรุปัว ทิสฺสติ

อวาโส ลิวีสฺสุรฺสส

เปตุคิกิ ภวนิ มม ฯ

เชิญลูกเกิดมัทรี ที่ประทับของพระเจ้าสีพี ปรากฏรูปอันนรมย์
ส่วนมนเทียรของเราเป็นเรือนเปรต

ถ้ากษัตริย์พระมหาสัตว์ให้อำมาตย์ผู้สหชาติทักท้วงถามกับคนอื่นๆ
กลับแล้ว ทรงขมวรไปพลาถครัสกะพระนางมัทรีว่า นั้นนะเธอ พวก
ข้ากรรมาข้างหลังคอยตรวกรไว้ ฯ แม้พระนางก็ทรงนั่งทอดพระ
เนตรอยู่ ฯ ต่อมาพราหมณ์ ๕ คนมารัชมหาทานเจ็กร้อยไม่ทัน ไป
สู่พระนครถามเข้ว่า เจ้าชายอยู่ไหน เมื่อเขาตอบว่า พระราชทาน
เสร็จแล้ว เสกไฟไปเสียแล้ว กังนี้ จึงถามต่อไปว่าพระองค์เอาอะไร
ไป พอได้ฟังว่า เสกไฟไ้ด้วยรต จึงติดตามไปโดยทหมายใจว่าเราจัก
ขอมากระพระองค์ ฯ ถ้ากษัตริย์พระนางมัทรีเห็นพราหมณ์กินมา จึง
ทูลว่า เทว พวกข้ากรมา พระมหาสัตว์จึงหยุดร ฯ พวกพราหมณ์

นั้นมาถึงแล้ว ก็ขอพระราชทานม้า พระมหาสัตว์โคพระราชทานม้า
๔ ตัวแก่พวกพราหมณ์เหล่านั้น ฯ

สมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อทรงประกาศเนอความนั้น จึง
ตรัสว่า

คัม พราหมณา อนุวคัม เต คัม อสเส อยาจิสุ
ยาจิโต ปฏิยาเทสิ จตุณัม จตุโร หเย ฯ

พราหมณ์ทั้งหลายได้ตามพระเวสสันดรนั้นไป เขาได้ขอมา
กะพระองค์ พระองค์ถูกเขาขอแล้ว ก็ทรงมอบม้า ๔ ตัว ให้แก่
พราหมณ์ ๔ คน ฯ

ก็เมื่อพระเวสสันดรนั้น พระราชทานม้าแล้ว แอกรรได้ค้าง
อยู่ในอากาศนั้นเที่ยว ฯ ดังกล่าวนั้นเมื่อพราหมณ์สึกว่าไปแล้วเท่านั้น
เทพบุตร ๔ องค์เสด็จมาโดยเพศเนอละมั่ง รับแอกรไป ฯ พระมหา
สัตว์ทรงทราบว่าเนอนั้นเป็นเทพบุตร จึงตรัสถามว่า

อิงฆ มหุที นิสาเมหิ จิตฺตรูปุ ทิสฺสติ
มิกา โรหิตฺวณฺเณน ทกฺขินฺเสฺสา วหนฺติ มํ

เชิญมทั้งคู่นี้ เนอละมั่งปรากฏรูปร่างงดงาม เหมือนม้าที่
ชำนาญนำไป ฯ

ต่อมาพราหมณ์อีกคนหนึ่งมาขอรถนั้น ซึ่งกำลังแล่นไปอยู่
อย่างนั้น ฯ พระมหาสัตว์ให้พระโอรสพระธิดาและพระชายาลงแล้ว
ให้พระราชทานรถแก่พราหมณ์นั้น ก็และพระราชทานรถแล้ว เทพ
บุตรก็อันตรธานไป ฯ

หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา

๒๕

สมเด็จพระบรมศาสดา^๕ เมื่อจะทรงประกาศเนอความ^๕ที่พระ
มหาสัตว์^๕พระราชนคร^๕ จักร^๕ว่า

อเนกตอ ปณจโม อาภา โย นี รถมชาจ
ตสุส ตัม ปฏิยาเทสิ น จสุส ปหโต มโน
ตโต เวสสันตโร ราชชา โอโรเปตฺวา สกัม ชนัม
อสุสาสยิ อสุสรณัม พราหมณสุส ธเนสิโน ๑

ต่อมาพราหมณคน^๕ที่ ๕ ในบ้านนั้น ได้มาขอรด พระองค์ทรง
มอบรดนั้นให้เขา พระทัยของพระองค์มิได้ย่อท้อเลย ๑ ถ้าภยันัน
พระเวสสันดรให้คนของพระองค์ลงแล้วให้ปลงพระทัย พระราชทาน
รดน้ำให้แก่พราหมณผู้^๕แสวงหาทรัพย์ ๑

จำกิมแต่^๕นั้นมา ทุกพระองค์ก็^๕ได้เสก^๕คำ^๕เนน^๕ด้วยพระบาท
ทั้งหมก ๑ ถ้าภยันันพระมหาสัตว์^๕จักร^๕พระนาง^๕มัทรวา

ตวั มพุทฺธิ ฅณฺหาชินิ ฅณฺหาหิ ลหุภา เอสา กนิฏฺฐกา
อหิ ชาดี ฅณฺหิสฺสามิ กรุโก ภาติโก หิ โส ๑

มัทริ เจริง อุมกัณหาชินา กัณหาชินานัน^๕เนน^๕องค้อยเขา
หน้อย ฅน^๕จัก^๕อุมชาลี^๕เพราะเธอ^๕เนน^๕พิ ก่อน^๕ข้าง^๕หน^๕ก็อยู่ ๑

ก็และครันครตกลอง^๕กัน^๕อย่าง^๕นั้นแล้ว แม้^๕ทั้ง^๕สอง^๕พระองค์^๕ทรง
อุมพระโอโรสธิกา^๕เข้า^๕เอาจ^๕ไป ๑

สมเด็จพระบรมศาสดา^๕เมื่อจะทรงประกาศ^๕เนอความ^๕นั้น^๕ จักร^๕
ตรัสว่า

ราชา กุมาริ อาทาบ ราชปุตติ จ ทาริกิ
 สมโมทมมานา ปกุกามิ อณฺณมณฺณ ปิยํ วทา ฯ
 พระราชาทรงอุ้มพระโอรส ส่วนพระราชบุตรทรงอุ้มพระ
 จิตา ทรงยืนค้ำร่วมกันค้ำเนิน ตรัสปราโสมซึ่งคำอันน่ารักกะกันและ
 กันไปพลาง ฯ

จบท่านกนิษฐ์ ๒๐๑ พระภาดา

เวสสันดรชาดก

ฉัณทียกัณฑ์

พระธรรมวโรดม (อุตตโม เข่ง) วัดราชาธิวาส

เรียง

เต ปฏิปเปถ กณฺณเต มนุสฺเส ทิสฺวา กุหิ วฏฺกตปฺพทฺโตติ
ปจฺจนฺติ มนุสฺสา ทูเรติ วทนฺติ ฯ

เมื่อภริยทั้งสองพระองค์ คือพระเวสสันดรและพระนาง
มัทรี ทอดพระเนตรเห็นพวกมนุษย์เดินสวนทางมา จึงตรัสถามว่า
เขาวงกตอยู่ที่ไหน พวกมนุษย์กราบทูลว่า ยังไกลนัก ฯ

เพราะเหตุนั้น สมเด็จพระบรมศาสดา ตรัส ๒ พระคาถาว่า

ยทิ. เกจิ มนุสา เอนฺติ อนุมกฺเค ปฏิปเป

มกฺกณฺเต ปฏิปุชฺฌาม กุหิ วฏฺกตปฺพทฺโต

เต ตตฺถ อมฺहे ปสฺสิตฺวา กลฺลํ ปรีเทวฺยํ

ทกฺขณฺเต ปฏิวะเทณฺติ ทูเร วฏฺกตปฺพทฺโต ฯ

(พระเวสสันดรตรัสพระนางมัทรีว่า) ถ้าหมู่มนุษย์บางพวก
เดินมาตามทางหรือเดินสวนทางไป เราจักถามมรรคาแก่พวกเขาว่า
เขาวงกตอยู่ที่ไหน พวกเขาเห็นเราในระวางมรรคานั้น จะพากัน
คร่ำครวญด้วยกรุณา พระทมทุกขแทนเราพลางตอบว่า เขาวงกต
ยังไกลนัก ฯ

พระทวารทงสอง ทอดพระเนตรเห็นเหล่าคนไม้ที่กำลังทรง
ผลต่างๆ ในสองข้างมรรคา ก็กันแสงเพราะประสังข์จะได้มาสว
ด้วยอานุภาพแห่งพระมหาสัตว์ เหล่าคนไม้ที่กำลังทรงผล กันอ
กึ่งลงมาจนถึงท่อนจะพลงตกต้องไคด้วยหัตถ์ ล่ากันนั้น พระมหาสัตว์
ทรงเลือกเก็บผลาผลที่สุกๆ ประทานแก่พระโอรสพระธิดาทงสอง
นั้น พระนางมีทรทอดพระเนตรเห็นการณนั้น ทรงรู้สึกเป็นอัศจรรย์ ๆ
เพราะเหตุนี้ สมเด็จพระบรมศาสดาตรัส & พระศาสดาว่า

ยทิ ปัสสนติ ปวเน	ทรรกา ผลิเต ทูเม
เตสฺ ผลานํ เหตุมนิ	อุปโรหนติ ทรรกา
โรทหนเต ทารเก ทิสฺวา	อุพพิคลา วิปฺลา ทูมา
สขเมโวนมิตฺวาน	อุปจฺจนฺติ ทารเก
อิทิ อจฺเณรํ ทิสฺวา	อุพฺภูตํ โลมหฺสนํ
สาธฺวาริ ปวตฺเตสิ	มทุทิ สพฺพกฺโสภนา
อจฺเณรํ วต โลกสฺมิ	อุพฺภูตํ โลมหฺสนํ
เวสฺสณฺตรสฺส เตเชน	สขเมโวนตา ทูมา ฯ

ครั้งนั้น พระทวารทงสองทอดพระเนตรเห็นคนไม้มีผลใน
ป่าใหญ่ ก็กันแสงเพื่อจะเข้าไปใกล้ เหตุปรารภจะไคผลไม้
เหล่านั้น หมู่ไม้สูงใหญ่ราวจะเห็นพระทวารทงสองอยู่ จึงกันอ
กลงมาเองจนถึงพระทวารทงสององค์ พระนางมีทรผู้ทรงองค์สมบ
งามล้วน ทอดพระเนตรเห็นเหตุอัศจรรย์นั้น มีพระโอรสพระธิดาอันไม่
เคยเห็น จึงทรงช้องสาธุการออกไปว่า แม้นาอัศจรรย์ยิ่ง จนถึง

กับชนลูกไม่เคยมีในโลก ด้วยพระเดชแห่งพระเวสสันดร กันไม่
 น้อมก้มลงมาเองได้ ฯ

ระยะทางจากเขตกรุงนคร ๕ โยชน์ มีภูเขาคือว่าสุวรรณคีรี
 กาล จากนั้นไป ๕ โยชน์ มีแม่น้ำชื่อโกณฑิมารว จากนั้นไป ๕
 โยชน์ มีภูเขาคือว่าอัญชนาคีร จากนั้นไป ๕ โยชน์ มีบ้านพรหมณ
 ชื่อว่า คุณฑณวิณณาทิทัตต์ ถัดนั้นไป ๑๐ โยชน์ ถึงมาตุลนคร
 เพราะฉะนั้น แคว้นนั้นนับแต่เขตกรุงนครไป รวมเป็นระยะทาง ๓๐
 โยชน์ เทวท้าวณมรรคาให้ไกล ไชยวันเคียวเท่านั้น กษัตริย์ทั้งส
 ัน เสกขบรรลุดังมาตุลนคร ฯ

เพราะเหตุนี้ สมเด็จพระบรมศาสดาทรัส ๑ พระคาถาว่า

สงฆิปีสุ ปถิ ขกษา	อนุกมฺปาย ทารเก
นิกฺขนฺตทิวเสเนว	เจตฺรณฺฑรุมฺปาตมฺ ๑

เพื่อนุเคราะห์พระทารก ทวยเทพเจ้าอันเหล่าชนบุชชา พร้อม
 กันย่นมรรคาให้กษัตริย์ทั้งสเสกขถึงเจตฺรณฺฑรุมฺปาตมฺ ไชยวันทเสกขออก
 ไปเท่านั้น ฯ

ก็แหละ เมื่อกษัตริย์ทั้งสเสกขออกจากเขตกรุงนคร ใน
 เวลาเช้า ครันตกทอนเย็นเสกขถึงมาตุลนครในเจตฺรณฺฑรุมฺปาตมฺ ๑

คมตถิ ปกาเสนโค สตุถา อาท เมื่อสมเด็จพระบรมศาสดา
 ระทรัสเรือนัน จึงได้ทรัส ๑ พระคาถาว่า

เต คนฺตุวา ทิฆมฺพุธานิ	เจตฺรณฺฑรุมฺปาตมฺ
อิทธิ ผิตฺติ ชนปทิ	พหุมฺสสุโรทนํ ๑

กษัตริย์ทรงสนทนากับพระคานินสันมรรคาภิยาบ เสกักรัง
เจตรัญญ์ อันเป็นชนบทเจริญมั่งคั่ง มีมั่งสละและเจ้ามากมาย ๗

ครั้งนั้น มาตุลนครเป็นนิวาสนสถานแห่งเจ้า ๖๐,๐๐๐ องค์
พระมหาสัตว์เจ้าไม่ได้เสกักรังเข้าไปภายในนคร เสกักรังประทัษ ฌ ศาลา
ใกล้ประตุนคร ถ้ากษัตริย์พระนางมีท้าวทรงเชือกของขลุ่ยท้าวพระบาท
ทั้งสอง แล้วทรงนวกพระบาทแห่งมหาสัตว์เจ้า พลางทรงจินตนาการ
ว่าเราจักให้ชาวนครทราชมหาพระเวสสันดรเสกักรังมา จึงเสกักรังออกจาก
ศาลา ประทัษขึ้นใกล้ประตุนคร ครองกลองพระจักขุแห่งพระเวสสันดร
นั้น เพราะฉะนั้น พวกสัตว์ผู้กำลังเข้าไปสู่นครและกลับออกมา เห็น
พระนางมีท้าวแล้วต่างพากันมาล้อมเข่นวง ๗

เมื่อพระองค์สมเด็จพระบรมศาสดาทรงประกาศเรื่องนั้น ได้
ทวิศ ๒ พระศาสดาว่า

เจติโย ปริกิริสุ	ทิสฺวา ลกฺขณมาคตํ
สุขุมาลิ อัย อัยยา	ปตฺติกา ปรีชาวติ
วฺยฺหาหิ ปรียาปิควา	สิวิกา ย รเถน จ
สาชฺช มทฺที อรณฺณสุมี	ปตฺติกา ปรีชาวติ ๗

สตวิชาวนครเจตรัญญ์ เห็นพระนางมีท้าวผู้ทรงลักษณะเสกักรังมา
พากันแห่ล้อมว่า พระแม่เจ้าเป็นสุขุมาลชาดิ ยิ่งต้องทรงดำเนิน
สัญจรไพร เคยทรงสิวิคามาศราจรดล้อมล้อมด้วยเครื่องขลุ่ยกำลัง
พระองค์ วันนั้นพระนางเจ้ามีท้าวต้องทรงดำเนินมาในป่า ๗

มหาชนเห็นพระนางมัทรี พระเวสสันดร และพระบุตรทั้ง
สองเสด็จมาด้วยการเสด็จอย่างอนาถา จึงพากันไปทูลเจ้านาย
ทั้งหลาย เจ้านาย ๖๐,๐๐๐ เหล่านั้น กันแสงคร่ำครวญมาเฝ้า
พระเวสสันดรนั้นแล้ว ฯ

เมื่อสมเด็จพระบรมศาสดาจะทรงประกาศเรื่องนั้น ได้ตรัส ๓
พระคาถาว่า

ดํ ทิสฺวา เจดปาโมกฺขา	โรทมานา อุปาคมํ
กจฺจิ นฺ ทเว กุสลํ	กจฺจิ ทเว อนามยํ
กจฺจิ ปิตา อโรโค เต	สีวันญฺจ อนามยํ
โก เต พลํ มหาราช	โก นฺ เต รถมณฑลํ
อนสฺสโก อรตโก	ทิมมทฺธานมากโต
กจฺจามิตฺเตหิ ปกโต	อนุปตฺโตสิมํ ทิสํ ฯ

พญาเจดปาโมกข์ได้ทักขณาเห็นพระเวสสันดรนั้น ก็กันแสง
เข้าไปเฝ้ากราบทูลถามว่า ข้าแต่สมมติเทพเจ้า พระองค์ทรงพระ
สํวราณานิรทุกข์อยู่คอกหรือ พระราชบิดาของพระองค์ทรงนิโรโคอยู่
หรือ ชาวนครสพกนิรทุกข์อยู่หรือ ข้าแต่พระมหาราชเจ้า ไหน
พลนิกาย ไหนกระบวนรถของพระองค์ พระองค์ไม่มีม้าทรง ไม่มี
รถทรง ต้องทรงพระดำเนินมาสิ้นระยะทางไกล เหล่าผู้มีทรมาย่ำยี้
หรืออย่างไร จึงได้เสด็จมาสู่ที่นี้ พระเจ้าข้า ฯ

ลํกษณ์ เมื่อพระมหาสัตว์เรศไตรัสสแดงเหตุที่เสด็จมาของ
พระองค์แก่เจ้านาย ๖๐,๐๐๐ นั้น ได้ตรัส ๕ พระคาถาว่า

กุศลเจว เม สมมา	อโธ สมมา อนามย
อโธ ปิตา อโรโค เม	สวีนญจ อนามย
อหิ หิ กุณขร ทขร	อิสาทนต อรุพหวิ
เขตตณณิ สพพยุทธานิ	สพพเสติ กชุตตม
ปณทุกมพลสณณนิ	ปณินิ สตตุมททนิ
ทนต์ สวาลวชนิ	เสติ เกลาสสาทิส
สเสตจจตติ สุปตเถย	สาถพพนิ สหคณิปี
อคุคยานิ ราชวาหิ	พราหมณานิ อทา ธน
ตสมิ เม สวิโย กุทธา	ปิตา จุปหโตมโน
อวรุทฐสิ มิ ราชา	วงกิ กจณามิ ปพพติ
โอภาส สมมา ชานาถ	วเน ขตถ วเสมฺหเส ฯ

สหายเอ๋ย ข้าพเจ้าสหาย ไม่มีทุกข์ ฝ่ายพระราชบิดาของ
 ข้าพเจ้าก็ทรงปราศจากพระโรค ชาวนครสี่ฟากเป็นสุขสบาย
 เพราะข้าพเจ้าได้ให้พญาเศวตกกุณชกรชาธารเชือกประเสริฐ มัง
 งอนงามกึ่งอนรด มีกำลังแกล้วกล้าว่องไว อาวุธขบถมีแห่ง
 สงครามทั้งปวง คากายด้วยผ้าชั้นจากัมพล เป็นช้างชั้นมีนกล้า อา
 ปรมาศคึกแสดย มังงามทั้งคู่ มีพร้อมทั้งพิศวาลวชนชาวทั้งยอก
 เขาไกรลาส พร้อมทั้งเศวตฉัตรและเครื่องปลูก ทั้งหม่อข้างควาญ
 ช้าง เป็นอัครยานพาหนะ ข้าพเจ้าได้ให้ช้างอันเป็นทรัพย์แก่พวก
 พราหมณ์แล้ว เพราะเหตุอันนี้ ชาวนครสี่ฟากก็โกรธเคือง
 ข้าพเจ้า ทั้งพระราชบิดาก็ทรงพิโรธได้ข้าพเจ้าเสียแล้ว เพราะ

ฉะนั้น ข้าพเจ้าจะไปเขาวงกต ขอท่านจงให้ข้าพเจ้าทราบโอกาสเป็น
ที่อยู่ในป่าเถิก สหาย ฯ

ครั้งนั้น พญาเทวราชกราบทูล ๒ คาถาว่า

สวาคนฺเต มหาราช	โอโถ เต อทฺธราคํ
อิสฺสโรสี อนุปฺปตฺโต	ยํ อิตฺตํ ปเวทย
สากํ ภิสํ มธุมํสํ	สุทฺธสาณินโมทนํ
ปรีกฺขฺย มหาราช	ป้าหุโน โนสี อาคโต ฯ

ข้าแต่พระมหาราชเจ้า พระองค์เสด็จมาก็คแล้ว มิได้เสด็จ
มวร่ายเลย พระองค์เป็นอิสสรวิชัยก็เสด็จมาถึงแล้ว ของนคร
พระประสงค์สิ่งอันมีอยู่ในนครนี้เถิก ข้าแต่พระมหาราชเจ้า ขอ
เชิญเสวยสุทธาโภชนะกระยาหารข้าวสารี มีเมี่ยงงาและมังสมธุรส
พระองค์เสด็จมาเป็นผู้ควรต้อนรับของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ฯ

ลำดับนั้น พระเวสสันดรทนต์ ๑ พระคาถาว่า

ปฏิกุหิตํ ยํ ทินนํ	สพฺพสฺส อคฺขิยํ กตํ
อวรฺหฺตฺสํ มํ ราช	วงกํ กจฺจามิ ปพฺพตํ
โอการํ สมนฺมา ชานาถ	วเน ชคฺคํ วสเมหฺสเส ฯ

ทุกสิ่งอันพวกท่านให้แล้ว ข้าพเจ้าก็ยอมรับไว้ บรรณาการ
เป็นอันพวกท่านได้มอบให้แก่ข้าพเจ้าทั้งสิ้นแล้ว ก็แต่ว่า พระราชา
ทรงพิโรธข้าพเจ้า ทรงขยี้ไล่ข้าพเจ้าออกจากแคว้นแคว้น เพราะฉะนั้น
ข้าพเจ้าจะไปเขาวงกต แน่สหาย ขอท่านจงให้ข้าพเจ้าทราบโอกาส
เป็นที่อยู่ในป่าเถิก ฯ

พญาเจตราชเหล่านักรายทูล ๒ คาถาถึงว่า

อิเชว ตาว อจณฺสสุ เจตฺรณฺเฐ รตฺสภ
 ยาว เจตา คมิสฺสนฺติ รณฺโณ สนฺติก ยาจิตุ
 นิชฺฌาเปตุ มหาราช สิวินํ ญฺชวทฺธมนํ
 ตํ ตํ เจตา ปฺรภุชิตฺวา ปิตฺตา สทฺธปจฺจา
 ปริวารตฺวาน อจณฺสฺสิ เอวํ ชานาหิ ขตฺติย ๑

ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐในรัชสมัยนี้ เชิญเสด็จประทับ ณ
 เจริญรุ่งก่อนเล็ก จนกว่าชาวเจริญรุ่งจักไปเฝ้าพระเจ้าสิริราช
 กรายทูลขอเพื่อให้ทรงหยั่งทราบ ว่า พระมหาราชเจ้าเป็นผู้ให้แค้น
 แก่ชนชาวสิริรุ่งวัฒนา เมื่อท้าวเธอทรงยินยอมแล้ว ชาว
 เจริญรุ่งก็ทักฟังแล้วจะได้ปรึกษา เชิญเสด็จยาตราแห่ห้อมไป ข้าแต่
 พระบรมกษัตริย์ ขอพระองค์ทรงทราบอย่างนี้เถิด ๑

มหาสตุโต อาท พระมหาสัตว์ตรัส ๒ พระคาถาว่า

มา โว รุจิธฺต คมนํ รณฺโณ สนฺติก ยาจิตุ
 นิชฺฌาเปตุ มหาราช ราชา ตตฺถ น อิสฺสโร
 อจฺจุคฺคตา หิ สิวินํ พลคฺคา เนคฺมา จ เข
 เต ปธฺเสตฺตุมิฉฺฉนฺติ ราชานํ มม การณา ๑

ท่านทั้งหลายอย่าได้ชอຍใจการไปพระราชสำนักเพื่อกกราบทูล
 ขอนนฺตเลย ถึงพระราชาก็มิได้ทรงเป็นอิสสระในเรองนั้น หากว่าชาว
 พระนครสัพ พงพลนายนกทั้งชาวนคมี ชกคองชนแล้ว จะปรารธนา
 กำจกพระราชเสย เพราะเหตุข้าพเจ้า ๑

พญาเทวราชเท้านั้นกราบทูล ๒ คาถาว่า

สเจ เอสา ปวตุเตตถ ภูมิ ภูมิ วทมน
อิธว รชช กาทิ เจเทหิ ปวิวาริโต
อิทส ผิตถจิท ภูมิ อิทธิ ชนปโท มหา
มตี กรโรหิ ตว เทว รชชสสมนุสาสิตุ ๑

ข้าแต่พระองค์ผู้ไต่แว่นแคว้นชาวสวี่ภูมิเวณิ ถ้าพฤติกรรม
นั้นในภูมินั้นมิอยู่ไซ้ ชาวเทวภูมิทั้งหลายขอถวายทวี่เป็นบริวาร
เชิญเสกข์ผ่านรัชชสมบัตินั้นในเทวภูมินั้นก็เกยว เทวภูมินั้นก็เวณิ
สมบุรณ ชนบทเพียงพูนกว้างใหญ่ ขอพระองค์ทรงทรงปลงพระหฤทัย
เออเฟอ เพอทรงอนุสาสนรัชชสมบัตินั้น พระเจ้าข้า ๑

ถ้าคณั้น พระเวสสันดรทนต์ ๕ พระคาถาถึงว่า

น เม ณปโท มตี อตุถิ รชชสสมนุสาสิตุ
ปพพาชิตสส ภูมิ สุมมา เจตปุตตา สุนาถ เม
อตุถา สิวโย อสุส พลลลภา เนคมา จ เบ
ปพพาชิตสส ภูมิ สุมมา เจตา รชชเสกข์
อสมโมทัยปี โว อสุส อจจนต์ มม การณา
สิวิหิ ภณฺทนณฺจาปี วิคคโห เม น รุจจิต
อตุส ภณฺหาน โฆร สมปหาโร อนปโปโก
เอกสุส การณา มยหิ หีเสยบ พหุโก ชโน
ปฏิกคหิติ ยํ ทินนํ สพพสส อคฺคิมิ กต
อวรทฺธสิ มํ ราชา วงกั คจฺฉามิ ปพพต
โอภาสํ สมนมา ชานาถ วเน ขตถ วเสมฺหเส ๑

พญาทั้งนั้นแวดล้อมเสกข์ออกจากศาลา พญา ๖๐,๐๐๐ เหล่านั้นตาม
 สั่งเสกข์ตลอดมรรคา ๑๕ โยชน์ จึงพักอยู่ที่ประตูน้ำ เมื่อระกรายทูต
 มรรคา ๑๕ โยชน์ต่อไปในเบื้องหน้า ได้กล่าว ๑๔ คาทาถึงว่า

ตคฺช เต มยฺมกฺขาม	ยถาปี กุสลา ตตา
ราชสี ยตถ สมฺมณฺติ	อาหุตคฺคิ สฺมาหิตา
เอส เสโล มหาราช	ปพฺพโต กนฺธมาทโน
ยตถ ตฺวํ สห ปุตุเตติ	สห ภริยาย อจฺฉลิ
คํ เจตา อนุสาสิสฺสํ	อสฺสเนตฺตา รุทฺทมฺพา
อิโต กจฺฉ มหาราช	อุชฺชํ เยนตฺตฺวามุโข
อต ทกฺขสิ ภทฺทหนฺเต	วิปุลํ นาม ปพฺพตํ
นानาทมกณากิณฺณํ	สีตจฺฉายํ มโนรมํ
ตมตฺถิกมมฺ ภทฺทหนฺเต	อต ทกฺขสิ อาปํ
นที เกตุมตี นาม	คมภีรํ ทิริคพฺภรํ
ปุณฺณโณมจฺฉากิณฺณํ	สุปฺติตถํ มโหทกํ
ตตถ นหาตฺวา ปวีตฺวา จ	อสฺสาเสตฺวา สปุตฺตเก
อต ทกฺขสิ ภทฺทหนฺเต	นิโครธํ มชฺฌิพุลํ
รมมฺเก สีหเร ชาตํ	สีตจฺฉายํ มโนรมํ
อต ทกฺขสิ ภทฺทหนฺเต	นาลิกํ นาม ปพฺพตํ
นานาทิชคณากิณฺณํ	เสลํ ทิปฺริสายุตํ
ตสฺส อุตฺตรปฺพเพน	มฺจุจลินฺโท นามโส สโร
ปุณฺณทรีเกหิ สณฺณนโน	เสตโสคนฺธิเยหิ จ

โส วนั เมฆสงกาสี	ชวิ หริตสทล
สีโหวามิสเปกขิว	วนสณห์ วิชาหิย
ปุปฺพรกเขหิ สณฺณน	ผลรกเขหิ จุภย์
คตถ พินทุสฺสรา วคฺค	นานาวณฺณา พหุ ทิชา
กฺขนตมฺปกฺขนติ	อตุสมปฺปติเต ทูเม
คนฺตฺวา คิริวิทฺถคานิ	นทินํ ปกฺวานิ จ
โส อทฺทส ปโกขรณิ	กรณชกฺกฺธายุตํ
ปฺปฏฺโถมมจฺฉากิณฺณ	สฺสฺสติดฺธํ มโหทํ
สมณฺจ จตฺรสฺสณฺจ	สาธํ อปฺปฏิกนฺธิยํ
ตสฺสา อุตฺตรปฺพุเพน	ปณฺณสาลิํ อมาปย
ปณฺณสาลิํ อมาเปควา	อญฺฉาจริยาบ อีหถ ฯ

ขอเชิญเสด็จเถิก พระราชาผู้ทรงแสงทศลาภิกคุณ ผู้ทรง
 บุษบาเพลิงมีพระมนต์ทั้งมนแล้ว จะเสด็จประทับอยู่ ณ ประเทศใด
 เหล่าข้าพระพุทธเจ้าจัก กราบทูลข้แรงแสงประเทศนั้นให้ทรงทราบ
 เหมือนปราศณผู้ฉลาดในมรรคานั้น ข้าแต่พระมหाराชเจ้า โน่น
 ภูเขาศิลาช่อว่าคนออกมาทงซงจักเป็นทเสด็จประทับของพระองค์ รวม
 ทงพระโอรสพระธิดาพระชายา

เหล่าพญาเจตราชนันแสงมีเนตรนงด้วยขัสสุชล กราบทูล
 บุษบกพระเวสสันดรนั้นว่า ข้าแต่พระมหाराชเจ้า จากนี้ไป ขอเชิญ
 พระองค์ทรงย้ายพระพักตร์ทางทิศอุดร เสด็จเสด็จจรทวงไปยังสถาน
 ทมภูเขานั้น ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงพระเจริญ ถ้ากั้นนี้ จักได้ทอดพระ
 เนตรเห็นภูเขาวายุบรรพต อันภากายกวยหมู่พฤษชาตินานาพรรณ

มีเงาร่มเย็นเป็นทรรณมัยใจ ถัดนั้นไปในลำคัย จักได้ทรงทศินาแม่น้ำ
 เกตุภูมิกระแสน้ำไหลมาจากชอกคิริ อาเถยวณควยหมู่มีฉาววารี
 ชาติหลากหลาย มีท้าน้ำอันแสนสยาย มีน้ำมากไม่ขาดสาย
 พระองค์จะได้สร้างเสวยในแม่น้ำนั้นให้พระโอรสพระธิดากับทั้งพระชายา
 ทรงพระสำราญทุกขัย ถัดนั้นไป จักได้ทรงทศินาเห็นคันนี้ใครจะมีผล
 หวานฉ่ำ ออกอยู่ใกล้ยอดเขาसानุบรรพตเป็นทรรณมัย มีเงาร่มเย็น
 เป็นที่เบิกบานใจ ถัดนั้นไป จักได้ทอดพระเนตรเห็นนาถิกบรรพตศิลา
 อันอาเถยวณควยนานาทวีชากร เป็นที่ชุมนุมแห่งหมู่กีนรกีนรี และ
 ทางทิศอีสานแห่งนาถิกบรรพตนั้น ยังมีสระชื่อว่ามูจลินท์ เกยรกาย
 กล้วยพฤกษชาติชาวเมืองล้นหอมหวาน เชิญชวนพระองค์ผู้เป็นกษัตริย์
 ราชาสัทท มีความจำนงเหยอจรงเสด็จเข้าไปยังไพร่สวนหวานฉ่ำ ซึ่งมี
 ภูมิอากาศอากาศกล้วยหญ้าแพรกเขียวชะอุ่ม ทั้งหมอกเมฆอยู่เป็นนิตย์
 เชื่อมชิดควยรุกขชาติอันมีดอกและรุกขชาติอันมีผลทั้งสองอย่าง มี
 หมู่วีหคต่าง ๆ พรรณ มีเสียงเสนาะไพเราะกลมเกลี้ยง ต่างส่ง
 ต้านึงก้องร้องประสานเสียงเร็นอยู่ในไพร่ อันมีดอกคากายสย
 สัมมิชฎกถาล ครันเสด็จลงชอกคิริมีทางกันการเดินลำบาก และเป็น
 แคนเกิดแห่งหมันที่ พระองค์จะได้ทอดพระเนตรเห็นสระโยกชวณ
 มีเศรษฐีสถกนาและภุมานอันคากาย มีหมู่มีฉาชาติหลากหลาย
 หลากหลาย มีท้าน้ำแสนสยายสม่ำเสมอเลียบมาจรดน้ำ มีน้ำมาก
 เปี่ยมอยู่ควยนาเป็นมธุรสปวาศจากดินปลูก พระองค์ควรทรงสร้าง
 บรรพตศาลา ทางทิศอีสานแห่งสระโยกชวณนั้น ครันทรงสร้าง

เสร็จสำเภาแล้ว พงประยัตนทรงบำเพ็ญเพียรเลี้ยงพระชนม์ชีพอยู่ด้วย
มูลผลอาหาร ฯ

เมื่อพญาเจทราชกรวยทูลชี้แจงมรรคา ๑๕ โยชนแก่ท้าวเธอ
ด้วยประการอย่างนั้น สิ้นเสด็จไปแล้ว ท้าวท้าวว่า หมูขี้จามิครทุก
เหล่าอย่าฟังโคโกลาส จิงจักหาเจตบุตรผู้หนึ่งทูลลาคล่องแคล่ว
มาแต่งทงไวเพื่อกษาประยูรว่า เจ้าจงคอยระวังทวารตราหมื่นท
สญูรไปมาเพื่อบ้องกันภยันตรายแห่งพระเวสสันกร แล้วกลับสู่นคร
ของตน ฯ

เวสสันกรโรบี ฝ่ายพระเวสสันกรพร้อมด้วยพระบุตรและพระ
ชายาเสด็จถึงภูเขาคั่นมาท่นในวันนั้นแล้วประทับแรมท่นที่ ต่อจาก
นั้นไปทรงย้ายพระพักตร์ทางทิศอุดร เสด็จยทรรถึงเชิงเขาเวยุลยบรรพต
ประทับใกล้ฝั่งแม่น้ำเกตุมคันทิ เสวยมธุระมังสัทพรวนข้าถวาย ได้
ประทานเข็มทองให้แก่พรวนช้านั้น แล้วทรงสร้างสถานรำงับความ
กระวนกระวายในท่นแล้ว เสด็จข้ามแม่น้ำไปประทับที่โคนต้นนิโครธ
อันงอกอยู่ใกล้ยอดสถานบรรพต เสวยผลนิโครธแล้วเสด็จยทรรไปถึง
นาถิกบรรพต เสด็จอ้อมภูเขานั้นไปถึงสระมุขลินีแล้วเสด็จไปตาม
ฝั่งสระ ลุดึงมุขีสาน แล้วเสด็จไปยังแนวไพร โดยมรรคาบุเท้า
คนเคียว พ้นนั้นไปถึงสระโกลกขณดีเลิศเลียมจรูส เบื้องหน้าแห่ง
ชอกเขาอันกันการเดินลำบากและเป็นแดนเกิดแห่งน้ำ ฯ

ในขณะนั้น พิกพท้าวสักกเทวราชมีอาการร้อน เมื่อท้าว
สักกเทวราชทรงไคร่ครวญทราญเหตุอันนั้นแล้วทรงพระดำริว่า พระ

มหาสัทวเสด็จสู่ประเทศหิมวันต์ ท้าวเชอควรระไค์สถานที่ประทับ
อาศัย จึงตรัสเรียกวิสสุกรรมเทพบุตรมาทูลสั่งว่า แน่พ่อ เธอจง
ไปนิรมิตอาศรมยถในที่เป็นรมณียสถานใกล้เวียงเขาวงกต แล้วทรง
ส่งวิสสุกรรมเทพบุตรไป เทพบุตรนั้นรับท้าวบัญชาว่าสาธุ แล้วลง
จากเทวโลกไปถึงที่นั้น นิรมิตบรรณศาลา ๒ หลัง ท้องกรม ๒ แห่ง
กั้นที่พกกกลางคืนและกลางวัน จักสรรกอไม้ดอกอันวิจิตรด้วยบุปผชาติ
นานาพรรณและสวนกล้วยในสถานนั้น ๆ ณ ที่สุดแห่งท้องกรม แล้ว
จักขรรพชิตยกริขารไว้ครบถ้วน จารึกอักษรไว้ว่า ผู้ใดปรารภนาระ
บวรพชา ผู้นั้นจงถือเอากริขารเหล่านี้เถิด แล้วกำจิกเหล้าอมนุญย์
และเสี้ยงอันน่าสยดสยอง ทั้งฝูงมฤคยักษ์ให้ปลาทหินไปเสีย จึง
กลับสู่สถานของตน ๆ

ฝ่ายว่าพระมหาสัทว เจ้าได้ทรง ทักนาเห็นมรรคาพอเป็นที่ไป
ด้วยเท้าวคนเคียว ก็ทรงสันนิษฐานว่า จักมีที่อยู่ของบรรพชิต จึง
ตรัสสั่งให้พระนาง มัทรี และพระบุตรทรงยืนยัง อยู่ใกล้ทวารอาศรม
ส่วนพระองค์เสด็จเข้าไปสู่อาศรมทอดพระเนตรเห็นอักษรแล้ว ทรง
ทราบบว่าสรรพศักดิ์ทั้งนี้เป็นของอันท้าวสักกะประทานไว้ ชะรอยท้าว
สักกะจะเห็นเราแล้ว จึงทรงเบิกประตูบรรณศาลาเสด็จเข้าไป ทรง
ปลุกพระขรรค์และธนูออกแล้ว ทรงเปลื้องพระภูษาทรงผลึกผ้าเปลือก
ไม้คากรองแกง ทรงสัพักหนังอินรี ทรงกระหมวกมุ่นพระเกศาเป็น
ชฎามณฑล ทรงถือเพศุณีย์ ทรงชำระพระกรเสด็จออกมาจาก
บรรณศาลา เมื่อจะทรงปลุกสัตว์ของบรรพชิต ได้ทรงเปล่งพระอุทานว่า
อโห สุกข์ ปรมสุข ปัพพชชา เม อธิกา สุขจิงหนอ

บรมสุขหนอ เราได้สำเร็จบรรพชาแล้ว จึงเสด็จขึ้นสู่ทรงกรมทรง
พระดำเนินไปมา แล้วจึงไ้เสด็จสู่สำนักแห่งพระบุตรและพระชายา
ด้วยพระอาการอันสงบเช่นกับพระขีเจดพุทธเจ้า

มัทที เทวีย์ ฝ่ายพระนางมัทรีเทวียทอดพระเนตรเห็น ก็ทรง
จำใจทรงหมอบลงแทบพระบาททั้งสองของพระมหาสัตว์เจ้า ถวาย
วันทนาทรงกันแสง แล้วพร้อมด้วยพระมหาสัตว์เสด็จไปสู่อาศรมแล้ว
เสด็จไปสู่บรรณศาลาของพระองค์ ทรงผลัดผ้าเปลือกไม้คากรอง
แฉ่ง ทรงสัพทหน้อขึ้น ทรงกระหมวกมุ่นพระเกศาเป็นชฎาฉณต
ทรงถือเพศเป็นอุษณิ ภายหลังทั้งสองพระองค์ทรงกระทำพระบุตรแม่
ทั้งสอง ให้เป็นคานสกุमारแล้ว กษัตริย์แม่ทั้งสองพระองค์ประทับอยู่ที่
เวียงเขาวงกต ครั้นนั้น พระนางมัทรีกราบทูลขอพระพรแก่พระมหาสัตว์
เจ้าว่า ข้าแต่สมมติเทพ พระองค์ไม่ทรงเสด็จไปบำเพ็ญผลาผล ขอ
จงทรงรับพระบุตรไว้ให้อยู่ ณ ที่นเด็ก หม่อมฉันจักแสวงหาผลาผลมา
ถวาย แต่กาลนั้นมาพระนางเจ้าก็เสด็จแสวงหาผลาผลจากป่ามาปฏิก
ทั้ง ๓ องค์ ฝ่ายพระโพธิสัตว์ตรัสขอพระพรแก่พระนางว่า แน่แม่มัทรีผู้
เจริญ จำเดิมแต่ขึ้นไป เราทั้งสองชื่อว่าเป็นบรรพชิต ชื่อนี้ชื่อว่าสัตว์เป็น
มลทินของพหุภรรย เพราะฉะนั้นตั้งแต่ขึ้นไป เธออย่าได้มาสู่สำนัก
ของฉันทในกาลเวลาอันไม่สมควร พระนางเจ้าทรงรับพระพรนั้นว่า
คแล้ว พระเจ้าข้า ด้วยอำนาจแห่งเมตตาภาวนาของพระมหาสัตว์เจ้า
เหล่าสัตว์เกี่ยวฉันทแม้ทุกจำพวก ในสถานประมาณ ๓ โยชน์โดยรอบ

ประกอบด้วยเมตตาคิดต่อกันและกัน พระนางมีทิวเทวเสด็จอุฎฐา-
การแต่เวลาเช้า ทรงขยับยานีปรีโกลสนียาหารไว้ถวาย แล้วทรงจัก
เครื่องสร้างพระพักตร์ไว้ แล้วทรงปักกวาดอาศรมยท ทรงฝาก
พระบุตรทั้งสองพระองค์ไว้ในสำนักพระบิดา มีพระหัตถ์ทรงถือกระบี่เข้า
และเสียมขอเสด็จเข้าสู่ป่า ทรงแสวงหามลผลาผล ทรงบรรจุเต็ม
กระบี่แล้ว ครั้นเวลาเย็นเสด็จกลับมาจากอรัญ ทรงวางผลาผล
ทั้งหลายไว้ที่บรรณศาลา เสด็จสร้างนาแล้วสร้างพระบุตรทั้งสองพระองค์
ลำคืบขึ้น กษัตริย์แม่ทรงตั้งประทับนั่งใกล้ทวารบรรณศาลาเสวยผลาหาร
ต่อจากนั้น พระนางมีทิวทรงพาพระบุตรทั้งสององค์ไปสู่บรรณศาลา
ของพระองค์ กษัตริย์ทรงสนนประทับอยู่ที่เวียงวงกตบรรพต โดยกาล
กำหนดคนสิ้น ๗ เดือนแล้ว ฯ

จบวันประเวศนกันต์ ๔๘ พระศาสดา

หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา

